

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA MATEMATIKY, FYZIKY A TECHNICKÉ VÝCHOVY

NÁMĚTY PRO PRACOVNÍ VYUČOVÁNÍ
NA 1. STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Monika Skleničková
Učitelství pro 1. stupeň ZŠ
2007 - 2012

Vedoucí diplomové práce: PaedDr. Petr Mach, CSc.

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 2012

.....

Poděkování

Děkuji tímto způsobem PaedDr. Petru Machovi, CSc. za pomoc, ochotu, odborné rady a cenné připomínky při vedení mé diplomové práce.

OBSAH

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	
1 VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ V ZÁKLADNÍ ŠKOLE PRAKTICKÉ	9
1.1 Lehké mentální postižení	9
1.2 Kognitivní procesy	11
1.3 Kognitivní procesy mentálně postižených	12
1.4 Vzdělávání v základní škole praktické	14
1.5 Výchovné a vzdělávací strategie ZŠP	15
2 PRACOVNÍ VYUČOVÁNÍ NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE PRAKTICKÉ	17
2.1 Člověk a svět práce	17
2.1.1 Cíle vzdělávací oblasti Člověk a svět práce	17
2.2 Pracovní vyučování	18
3 VÝUKA PRACOVNÍHO VYUČOVÁNÍ	20
3.1 Plánovací činnost učitele	20
3.1.1 Roční tematický plán	20
3.1.2 Příprava učitele na vyučovací jednotku	21
3.2 Organizační formy pracovního vyučování	22
3.3 Vyučovací metody v pracovním vyučování	23
4 MOTIVACE ŽÁKŮ	26
4.1 Principy zvyšování motivace	27
4.2 Demotivující činitele	28
5 AKTIVITA A TVOŘIVOST ŽÁKŮ	29
5.1 Rozvoj tvořivosti	30
6 MATERIÁLY NEJČASTĚJI VYUŽÍVANÉ V PRACOVNÍM VYUČOVÁNÍ	32
6.1 Drobný materiál	32
6.2 Modelovací hmoty	34
6.3 Papír	36
6.4 Textil	37
6.5 Materiál pro práce montážní a demontážní	38

PRAKTICKÁ ČÁST

7 SOUBOR NÁMĚTŮ PRO PRACOVNÍ VYUČOVÁNÍ	41
7.1 Portrét z přírodnin	41
7.2 Plošná stavebnice z obalů od čajů	44
7.3 Robot	47
7.4 Rybka	50
7.5 Prostírání	53
7.6 Přání se sněhuláky	56
7.7 Keramické ozdoby	59
7.8 Srdce z papírových ruliček	62
7.9 Dekorace s kuřátky	65
7.10 Tulipány	67
7.11 Fazole pěstované ve skleničce	69
7.12 Slaměný řetěz	71
7.13 Sova z bambulí	73
7.14 Hudební nástroj	75
7.15 Motýl z papírových kapesníků	77
7.16 Korálky z papíru	79
7.17 Sněhová vločka	81
7.18 Mourovatá kočka	83
ZÁVĚR	85
Seznam literatury	86
Seznam obrázků	88
Seznam tabulek	89
Seznam diagramů	90
Seznam příloh	91
Resumé	92

ÚVOD

„Nerušte radost dětí – není nic lehčího, než udělat dítěti radost, ale též nic lehčího, než ji přervat a ničit ji dál a dál, neboť dítě nemá z tisíce zbraní, které nacházíme my dospělí v umění, vědě, zkušenostech atd., ani jednu jedinou. Nemá nic víc než své malé, nechráněné, holé srdce, které můžeme lehce povzbudit, ale právě tak i srazit k zemi.“

Franz Horn

V diplomové práci se zabývám náměty pro pracovní vyučování na prvním stupni základní školy. Toto téma jsem si vybrala především proto, že mám k pracovním činnostem již od dětství kladný vztah. Dalším důvodem bylo to, že pracuji na Základní škole praktické v Žatci. Část klientely školy tvoří děti z dětského domova, který je součástí našeho zařízení. Někteří z nich jsou lehce mentálně retardovaní, zdravotně či tělesně postižení, někteří trpí různými psychickými poruchami. Tito žáci si zasluhují individuální přístup a speciální péči pedagogů. Na základní škole praktické je kladen velký důraz na přípravu žáků pro praktický život a uplatnění na trhu práce. Velmi důležité jsou také nácvik pracovních dovedností, které žáci využijí v dalším studiu i životě, podpora aktivity a tvořivosti žáků, osobnostní a sociální výchova, vzájemná spolupráce, rozvoj komunikačních schopností, ohleduplnost a ochota pomáhat druhým. A právě tyto schopnosti a dovednosti lze úspěšně rozvíjet prostřednictvím pracovního vyučování.

Hlavním cílem mé diplomové práce je vytvořit soubor námětů pro pracovní vyučování na prvním stupni základní školy praktické. Zaměřuji se na výuku pracovního vyučování ve třetím a pátém ročníku. Právě v těchto ročnících pracovní vyučování v letošním školním roce vyučuji. Při volbě námětů jsem se snažila vybírat takové, které žáky zaujmou a prostřednictvím kterých se seznámí s materiály tradičními i netradičními. Děti by se měly naučit vnímat svět kolem sebe, měly by mít možnost objevovat nové věci a rozvíjet svoji tvořivost a fantazii.

V první části diplomová práce se zabývám vymezením pojmů - výchova a vzdělávání v základní škole praktické, mentální postižení, kognitivní procesy, pracovní vyučování, motivace, tvořivost a aktivita, materiály a pomůcky využívané v pracovním vyučování. Tato část je vypracována na základě studia odborné literatury.

V praktické části je uveden soubor osmnácti námětů pro pracovní vyučování na prvním stupni základní školy praktické, z nichž osm slouží k ověření zadaných námětů v praxi. Zbývajících deset potom jako volně využitelné náměty pro ostatní pedagogy. Zde pomocí grafického znázornění a analýzy získaných dat stanovuji závěry na mnou položené otázky. Cílem ověřování vybraných námětů je zjistit na základě poznatků, zda jsou žáci základní školy praktické schopni realizovat mnou zadaná témata samostatně a zda je námět vhodný, srozumitelný a povoluje žákům využívat vlastní kreativitu a fantazii.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ V ZÁKLADNÍ ŠKOLE PRAKTICKÉ

V základní škole praktické (ZŠP) jsou vzděláváni žáci s lehkým mentálním postižením. Část klientely školy tvoří děti z dětského domova, který je součástí našeho zařízení. Někteří z nich trpí různými psychickými poruchami, jsou lehce mentálně postižení, případně zdravotně oslabeni a tělesně postižení. Všichni žáci ZŠP zasluhují velkou péči a pozornost naší společnosti.

1.1 Lehké mentální postižení

Mentální postižení se obecně dělí do šesti základních kategorií:

1. lehká mentální retardace	IQ 50 – 69
2. středně těžká mentální retardace	IQ 35 – 49
3. těžká mentální retardace	IQ 20 – 34
4. hluboká mentální retardace	IQ nižší než 20
5. jiná mentální retardace	
6. nespecifikovaná mentální retardace	

Lehké mentální postižení (retardace) je často diagnostikováno až v předškolním věku či při nástupu do školy, to je v době, kdy je od dítěte očekáváno řešení složitějších úkolů. V prvním roce života je téměř nepoznatelné. Osvojování prvních slov není nijak dramaticky opožděno. Dítě dokáže účelně užívat řeč v každodenním životě, dokáže udržet konverzaci. Hlavní problémy nastávají se zahájením školní docházky, kdy se projeví u mnoha lehce mentálně postižených potíže se čtením a psaním.

Jedinec s lehkým mentálním postižením je schopen začlenit se do společnosti, dosáhnout nezávislosti v běžném životě. Dokáže založit rodinu a pečovat o její členy, vykonávat práce spojené s vedením domácnosti, postarat se o nemocné. Lze jej dobře zaměstnat prací, zvládne bez problémů pomocné manuální práce.

Projevy mentálního postižení nelze charakterizovat vyčerpávajícím způsobem. Každý jedinec s mentálním postižením je samostatnou svébytnou osobností. I přesto můžeme tuto skupinu jedinců charakterizovat určitými společnými znaky.

Lehké mentální postižení se projevuje zejména:

- neobratností ve vyjadřování a nedostatečnou slovní zásobou
- opožděným motorickým vývojem, poruchami pohybové koordinace
- jednoduchostí a konkrétností úsudků
- sníženou schopností vyvozování logických vztahů
- nedostatečnou rozvinutostí volných vlastností a sebereflexe
- impulzivností, hyperaktivitou, celkovou zpomaleností chování
- citovou vzrušivostí
- těkavostí pozornosti
- poruchami v interpersonálních skupinových vztazích
- poruchami v komunikaci
- opožděným psychosexuálním vývojem
- nedostatky v osobní identifikaci a ve vývoji „já“

1.2 Kognitivní procesy

Kognitivní neboli poznávací procesy jsou procesy, jimiž člověk poznává sebe sama a okolní svět. Z pedagogického hlediska jsou velice důležité, protože tvoří podstatu učení. Mezi kognitivní procesy patří vnímání, paměť, představivost, fantazie, myšlení, někdy je k těmto procesům řazena i řeč a pozornost.

Vnímání

Vnímání je duševní proces. Vnímání je bezprostřední hodnocení situace okolo nás. Může být vědomé i nevědomé. Vzniká v součinnosti se všemi duševními funkcemi. Člověk vnímá prostor, čas, tvar, pohyb, atd.

Paměť

Paměť je soubor psychických procesů. Umožňuje zapamatování, uchování a vybavení vjemů, poznatků, pohybů, zkušeností. Paměť lze rozdělit na okamžitou, krátkodobou a dlouhodobou. Z hlediska systematickosti rozlišujeme paměť mechanickou a logickou. Mezi nejdůležitější vlastnosti paměti patří rychlost vstřípení do paměti, trvalost (stálost) uchování informace a přesnost paměti.

Pozornost

Pozornost je součástí všech ostatních procesů. Jedná se o “*psychický proces, který značí soustředěnost duševní činnosti člověka po určitou dobu na jeden objekt, jev, na jednu činnost*“. (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 163). Pozornost lze rozdělit podle záměrnosti na záměrnou a bezděčnou.

Představivost

Představivost je schopnost vytvářet představy. Na základě představivosti člověk uchovává a operuje s obrazy předmětů a jevů. Představa odpovídá skutečnosti – jedná se o znovu vybavený jev. Představy mohou být vizuální, auditivní či motorické. U představivosti rozlišujeme různé stupně závislosti na zkušenosti nebo naopak na fantazii.

Fantazie

Fantazie je člověkem „upravená“ skutečnost, která je uvolněná od všech zkušeností. Proces fantazie vzniká v lidském mozku. Uchované informace můžeme rozkládat do jednotlivých elementů, ze kterých byly původně tvořeny. Tyto elementy následně skládáme do zcela nových obrazů. Fantazie je podstatná pro tvořivou činnost, zvláště v umělecké oblasti, ale také v běžném životě.

Myšlení

Myšlení se skládá z myšlenkových operací. Probíhá jednak na vědomé, řízené a kontrolované úrovni, jednak na úrovni nevědomé. *„Myšlení se uplatňuje při tvoření pojmů, propozic, rámců, „skript“, při řešení problémů, při tvořivých aktivitách. Z pedagogického hlediska je rozvoj myšlení žáků považován za jeden z prioritních cílů školního vzdělávání.“* (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 124)

Řeč

Řeč je dovednost člověka sdělit své myšlenky v procesu komunikace. K tomu využívá výrazové prostředky slovní (mluva, písmo) i mimoslovní (posunky, mimika, gesta, chování). Podle toho rozlišujeme řeč verbální a neverbální. Slovní forma řeči, kterou užívá určitá společenská skupina, se nazývá jazyk.

1.3 Kognitivní procesy mentálně postižených

Vnímání

Proces vnímání je pomalý, opožděný. Prostorové vnímání je nedostatečné, dochází k poruchám hloubky vnímání. Dalšími odchylkami jsou například nedokonalé vnímání času a prostoru, inaktivita vnímání (neschopnost vnímat všechny detaily), snížení citlivosti hmatových vjemů, zpomalený a snížený rozsah zrakového vnímání.

Paměť

Mentálně postižený žák nedokáže kvalitně třídit a vybavit si pamětní stopy. Převládá paměť mechanická. Získané vědomosti nedokáže uplatňovat v praxi, k osvojování vědomostí dochází velmi pomalu po mnohočetném opakování, typická je vysoká míra zapomínání.

Pozornost

Pozornost mentálně postiženého žáka je nestálá, snadno unavitelná. Žák nedokáže rozdělit pozornost zejména při nárůstu kvantity výkonu. S tím souvisí také nárůst chyb. Proto je velice důležitá relaxace, která by měla následovat po 15 - 20 minutách udržení pozornosti.

Představivost

Představivost je velmi plochá, potíže činí mentálně postiženému především operace s obrazy předmětů a jevů a neschopnost rozlišit figuru a pozadí. Dochází ke značnému zkreslení představy, někdy je představa absolutně chybná.

Fantazie

Fantazie je důležitá pro tvořivou činnost žáků. Fantazie je „upravená“ skutečnost, která je poskládaná do zcela nových obrazů. Problémem u mentálně postižených žáků je neschopnost tyto nové obrazy zhmotnit a vyjádřit.

Myšlení

Myšlení je u mentálně postiženého žáka konkrétní, bez vyšší abstrakce a generalizace. Objevují se nepřesnosti a chyby v analýze a syntéze, nekritičnost myšlení, což má za následek neschopnost promýšlet své jednání a předvídat jeho dopady. Omezena je také kvalita myšlení (chápání sledu věcí a jevů, vnímání logických souvislostí a časové posloupnosti).

Řeč

Mentálně postižení mají omezenou slovní zásobu s častými agramatismy, vývoj řeči je opožděn, řeč je nedokonalá. Často bývá řeč deformovaná, velmi častá je dyslexie a dysgrafie. V souvislosti s nedokonalostmi ve vyjadřování dítě obtížně navazuje sociální kontakty se svým okolím.

1.4 Vzdělávání v základní škole praktické

Vzdělávání v ZŠP je realizováno na základě Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (RVP ZV – LMP). Podle této přílohy jsou vzděláváni žáci, kteří z důvodu snížených rozumových schopností nemohou zvládat vzdělávání podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV). Rámcový vzdělávací program je závazný pro tvorbu ŠVP, podle něhož škola uskutečňuje vzdělávání.

Hlavním cílem výchovně vzdělávacího procesu a posláním ZŠP je zajistit osvojování právě těch vědomostí, dovedností a návyků, které mají pro žáky s LMP praktický smysl a využitelnost při zapojení do běžného života.

Výchova a vzdělávání v ZŠP má svá specifika, která spočívají především ve využívání speciálních výchovných a vzdělávacích prostředků, tvůrčím přístupu pedagogů při výběru metod, využívání názorných pomůcek, respektování individuálního pracovního tempa a vytváření pozitivního sociálního klimatu ve třídě. Důležitým předpokladem pro úspěšnou práci pedagoga ZŠP je poznání žáka, jeho individuálních zvláštností a možností a snaha podporovat žáka v dosahování takových výsledků, které odpovídají jeho maximálním možnostem.

Ve vzdělávacím procesu žáků s lehkým mentálním postižením je, na rozdíl od vzdělávání žáků bez postižení, kladen větší důraz na rozvíjení sociálních a komunikačních schopností a na vytváření praktických dovedností. (RVP ZV – LMP, 2005)

Mezi základní vzdělávací priority základní školy praktické patří:

- nácvik pracovních dovedností, které žáci využijí v dalším vzdělávání i praktickém životě
- nácvik komunikačních a prezentačních dovedností, které žákům usnadní přístup k zaměstnání
- rozvoj a prohlubování tělesné zdatnosti a pohybových dovedností
- environmentální výchova zaměřená na ochranu životního prostředí
- péče o zdraví, pořádek a čistotu prostředí, dodržování osobní hygieny
- správná životospráva, protidrogová prevence, vztah k handicapovaným lidem
- multikulturní výchova – uplatňování svých práv a respektování práv druhých, vzájemná tolerance a ohleduplnost, uplatňování principu slušného chování a odpovědnosti za své chování a jednání

1.5 Výchovné a vzdělávací strategie ZŠP

Výchovné a vzdělávací strategie jsou souborem postupů, metod, pravidel, aktivit a akcí, které přispívají k rozvoji klíčových kompetencí žáků. Cílem těchto strategií je usnadnit žákům ZŠP vstup do praktického života a zlepšit jeho celkovou kvalitu.

Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností a postojů, které jsou důležité pro osobní rozvoj a uplatnění žáků ve společnosti. Klíčové kompetence osvojené v průběhu základního vzdělávání nemají konečnou podobu. V průběhu dalšího vzdělávání a celoživotního učení proces osvojování klíčových

kompetencí dále pokračuje. Proto k jejich utváření a rozvíjení směřuje a přispívá veškerý vzdělávací obsah, aktivity a činnosti, které v základní škole praktické probíhají.

V RVP ZV -LMP jsou jako klíčové uvedeny tyto kompetence:

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence občanské
- kompetence pracovní

Vzhledem ke specifickým potřebám žáků s lehkým mentálním postižením je v ZŠP kladen důraz především na tyto klíčové kompetence:

- pracovní
- sociální a personální
- komunikativní

2 PRACOVNÍ VYUČOVÁNÍ NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE PRAKTICKÉ

2.1 Člověk a svět práce

„Lidstvo nebude šťastné do té doby, dokud všichni lidé nebudou mít uměleckou duši, tj. dokud všichni nebudou mít radost ze své práce.“

Auguste Rodin

Práce je důležitou a nedílnou součástí života člověka. *„Práce je základem při formování fyzických a duševních kvalit člověka a vyděluje člověka od zvířat. Práce se vždy rozvíjela spolu s člověkem, rozvíjely se výrobní nástroje a v důsledku toho se měnila i samotná pracovní činnost lidí. Pracovní činnost je podstatou existence a vývoje samotné lidské společnosti.“* (Honzíková, Bajtoš, 2004, s. 12)

„Vzdělávací oblast Člověk a svět práce je jednou ze stěžejních vzdělávacích oblastí v základním vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením. Zahrnuje široké spektrum nejen manuálních činností, ale i činností rozvíjejících klíčové kompetence, které vedou žáky k získání souboru vědomostí, základních pracovních dovedností a návyků v různých oblastech lidské činnosti. Cíleně se zaměřuje a systematicky ovlivňuje rozvíjení komunikačních, motorických a tvořivých schopností, zmírňuje motorické poruchy, zdokonaluje kognitivní funkce, stimuluje řeč a myšlení. Vede žáky k pozitivnímu vztahu k práci a přispívá k vytváření životní a profesní orientace žáků, k budoucímu pracovnímu zařazení a k uplatnění v dalším životě a integraci ve společnosti.“ (RVP ZV – LMP, 2005, s. 62)

2.1.1 Cíle vzdělávací oblasti Člověk a svět práce

Během celé školní docházky počínaje prvním ročníkem se chlapci i dívky učí pracovat s různými materiály, pomůckami a nástroji a osvojují si základní pracovní dovednosti a návyky. Ve škole žáci získávají nejen teoretické vědomosti, ale také se

seznamují se světem práce a osvojují si základní dovednosti, které uplatní v dalším vzdělávání i praktickém životě.

Hlavní cíle vzdělávací oblasti Člověk a svět práce směřují k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vedou žáka k:

- pozitivnímu vztahu k práci a výsledkům práce
- rozvoji motoriky, získání základních manuálních zručností a vytváření pracovních dovedností a návyků
- práci v kolektivu a odpovědnosti za své i společné výsledky práce
- osvojení dovedností při používání nástrojů, pomůcek a drobného nářadí
- přesnosti, systematičnosti a vytrvalosti při plnění pracovních úkolů
- poznání různých pracovních činností, které vedou k vytváření zálib a vhodnému využití volného času
- dodržování hygienických a bezpečnostních pravidel při práci

2.2 Pracovní vyučování

Obsah vzdělávací oblasti Člověk a svět práce je realizován ve všech ročnících základního vzdělávání ZŠP v povinném vyučovacím předmětu **Pracovní vyučování**.

Protože u žáků s LMP trvá osvojování návyků a nácvik nových dovedností delší dobu než u žáků bez postižení, je nutná vyšší hodinová dotace tohoto předmětu¹.

¹ RVP ZV – LMP stanovuje minimální časovou dotaci pro jednotlivé vzdělávací oblasti na daném stupni základního vzdělávání a také disponibilní časovou dotaci. Ředitel může rozhodnout o posílení minimální časové dotace využitím disponibilní časové dotace.

Tabulka č. 1 Časová dotace předmětu Pracovní vyučování na prvním a druhém stupni ZŠP²

<i>Ročník</i>	<i>Časová dotace</i>	<i>Disponibilní časová dotace</i>	<i>Celkem časová dotace</i>
1.	2	1	3
2.	3	0	3
3.	4	0	4
4.	3	1	4
5.	3	2	5
6.	5	0	5
7.	5	1	6
8.	5	1	6
9.	5	1	6

Vyučovací předmět je na prvním stupni rozdělen do čtyř tematických okruhů:

- Práce s drobným materiálem
- Práce montážní a demontážní
- Pěstitelské práce
- Příprava pokrmů

Na druhém stupni je součástí předmětu sedm tematických okruhů:

- Práce s technickým materiálem
- Práce s ostatními materiály
- Práce montážní a demontážní
- Pěstitelské práce a chovatelství
- Provoz a údržba domácnosti
- Příprava pokrmů
- Svět práce

² Dle ŠVP „Poradím si“ zpracovaného dle RVP ZV – LMP.

3 VÝUKA PRACOVNÍHO VYUČOVÁNÍ

3.1 Plánovací činnost učitele

Honzíková, Bajtoš (2004, s. 41) uvádí: „Základem úspěšné práce učitele je i její dobré naplánování. Výsledkem plánovací činnosti učitele je sestavení plánů. Pro pracovní činnosti vyhovuje nejlépe tzv. trojstupňový model plánovací činnosti. Pro celoroční práci si učitel připraví tři druhy plánů:

- **celoroční plán** – jedná se o dlouhodobou přípravu učitele, obsahuje i sebevzdělávání, mimoškolní aktivity, exkurze apod.,
- **tématický plán** – je rozvržení konkrétního učiva pro jednotlivé měsíce a týdny,
- **plán učební jednotky** – je příprava učitele na vyučovací hodinu.“

3.1.1 Roční tematický plán

Jedním ze specifíků naší ZŠP je to, že má charakter malotřídní školy, tzn., že v jedné třídě je vzděláváno souběžně více ročníků. Většinou se jedná o dva ročníky v jedné třídě. Učitel pracuje v hodinách nejen s žáky s rozdílnou úrovní rozumových schopností, vědomostí a manuálních dovedností, ale také se skupinami žáků různého věku. Tato fakta musí proto zohlednit již při vytváření ročního plánu a při volbě námětů pro celoroční práci. U jednotlivých námětů a činností je proto vhodné předem promyslet možnosti diferenciaci náročnosti, variabilitu, využití různých metod, pomůcek a technik.

Při tvorbě ročního tematického plánu vychází učitel z učebního plánu ŠVP, kde je uvedena celková časová dotace předmětu a dále z učebních osnov.

3.1.2 Příprava učitele na vyučovací hodinu

„Při přípravě na vyučovací jednotku v pracovních činnostech se osvědčil tento postup:

1. **Formulace specifických (konkrétních) cílů.** Učitel se seznámí s cíly, které jsou uvedeny v učebních osnovách a tématických plánech, seznámí se s obsahem učebnice i s dalšími zdroji doplňujícími učebnici, konkretizuje cíle ve výchovně vzdělávací oblasti s ohledem na psychický vývoj žáků ve třídě, na jejich aktuální stav vědomostí a dovedností.
2. **Výběr a konkretizace učiva.** Hlavní úlohu při výběru a konkretizaci učiva mají cíle, didaktické zásady a prameny zpřístupnění učiva. V této etapě si učitel vytýčí klíčové pojmy, principy, vztahy a způsoby činnosti, okolo kterých se soustředí celé učivo. Vyčlení základní učivo, formuluje úkoly na aktivizaci stávajících vědomostí a dovedností a také na zpřístupnění učiva nového.
3. **Volba optimálních metod a materiálních prostředků vyučování.** V této etapě si učitel zvolí metody pro poznávací činnost žáků, zdroje poznatků, logiku osvojení.
4. **Volba optimálních organizačních forem vyučovacího procesu.** Učitel vychází z cílů, z učiva, didaktických zásad, z metod, možností žáků a zvolí typ vyučovací jednotky.
5. **Určení struktury vyučovací jednotky a modelování vyučovacích situací tak, aby vytvořily jednotný celek.** Učitel systematizuje všechny předcházející etapy podle časového sledu.“ (Honzíková, Bajtoš, 2004, s. 43)

Velmi důležité při vytváření přípravy na vyučování je zamyslet se také nad:

- konkrétním rozvržením činností,
- zajištěním zpětné vazby,
- vhodnou motivací,
- bezpečností a hygienou,
- hodnocením žáků, sebehodnocením.

3.2 Organizační formy pracovního vyučování

„Organizační formy vyučování se zabývají tím, jak organizovat vyučovací proces, tzn., kolik žáků bude učitel společně vyučovat, jak má vypadat organizační jednotka vyučovacího procesu a podobně.“ (Honzíková, Bajtoš, 2004, s. 98)

Organizační formy vyučování lze rozdělit podle těchto hledisek:

- **Organizační hledisko** – jedná se o nejčastěji uváděné třídění, které vychází z vnějších podmínek (čas, místo, obsah)
 - vyučovací hodina ve třídě
 - exkurze
 - práce v dílnách
 - práce na pozemku

- **Sociální hledisko**
 - hromadné vyučování – každý pracuje vlastním tempem
 - skupinové vyučování - práce ve skupinách
 - diferencované vyučování – rozdělení na dvě skupiny (např. hoši – dívky)
 - individuální vyučování - práce s jednotlivci

Nejběžnější organizační formou využívanou v pracovním vyučování na prvním stupni naší školy je vyučovací hodina, která je limitována časem i prostorem. Nejčastěji se využívá prostor třídy. Méně časté, avšak významné formy jsou pak práce na školním pozemku a práce ve školní kuchyni. Zde si žáci osvojují pracovní dovednosti a návyky využitelné v praktickém životě. K výuce lze také využít výpočetní techniku, ať už se jedná o interaktivní tabuli či počítač, kde mohou žáci získávat informace o materiálech, technikách a postupech prostřednictvím internetu. Tyto formy jsou žáky velice oblíbené a z vlastní zkušenosti mohou říci, že mohou být vhodným motivačním prvkem ve výuce.

Dle možností a aktuální nabídky jsou do výuky zařazovány také exkurze, vycházky do přírody či sledování výukových programů.

Z hlediska sociálního jsou organizační formy voleny v závislosti na výchovně vzdělávacích cílech, počtu žáků ve třídě, možnostech jednotlivých žáků či časové náročnosti zhotovovaného výrobku.

Učitel volí vhodnou organizační formu práce s ohledem na to, že v jedné třídě pracují společně žáci „slabší“ s žáky „šikovnějšími“. Někteří jsou schopni pracovat samostatně, jiní potřebují pomoc učitele. Liší se také koncentrace pozornosti u jednotlivých žáků a jejich unavitelnost - pro někoho je problém vydržet delší dobu u jednotvárné činnosti. Proto je vhodné podle potřeby činnosti střídat, práci přizpůsobovat podle momentální situace ve třídě, mít připraveny různé varianty zhotovovaného výrobku nebo „práci navíc“ pro „rychlejší“ žáky.

3.3 Vyučovací metody v pracovním vyučování

Vyučovací metodou obecně rozumíme cílevědomou a záměrnou cestu, postup, který je zaměřen na dosažení výchovně vzdělávacích cílů. Nejedná se však pouze o samotnou cestu k dosažení těchto cílů, ale o vzájemnou součinnost učiva, učitele a žáků.

Při volbě vyučovací metody se učitel řídí nejen podle vyučovacích cílů a obsahu učiva, věkových a individuálních zvláštností žáků, ale také podle svých vlastních schopností a zkušeností, prostorových možností školy, materiálních prostředků, časových možností, popřípadě podle momentální situace během vyučovacího procesu.

„Učitel vždy byl a bude hlavním činitelem, na kterém závisí úroveň školy (vyučování a výchovy). Ani nejlepší metoda a propracovaný systém mu nepomohou, pokud nemá konkrétní představu o cíli své práce a o průběhu její realizace. Učitel musí především vždy vědět, čemu všemu se žáci mají naučit, co je podstatné.“ (Rosecká, 2006, s. 35)

Vyučovací metod je velké množství a lze je rozlišovat podle různých hledisek. Nejčastěji používané metody při pracovním vyučování na prvním stupni ZŠP jsou metody seznamování žáků s pracovními činnostmi, materiálem, náradím, pomůckami a s teoretickými poznatky z nich vyplývajícími. Z nich uvádím ty, které se mi osvědčily v praxi jako nejvhodnější:

- **Výklad** – může mít formu vyprávění, popisu, vysvětlování; učitel sděluje žákům nové poznatky – žáci jsou pasivními posluchači, proto je důležité respektovat didaktické zásady (postupovat od lehkého k těžšímu, od konkrétního k abstraktnímu)
- **Rozhovor** – metoda otázek a odpovědí, kterou učitel doplňuje krátkým výkladem; otázky učitel klade konkrétně a přiměřeně věku žáků
- **Beseda** – forma rozhovoru, bývá krátká, připouští volnější atmosféru
- **Pozorování** – cílevědomý a promyšleně řízený způsob práce učitele a žáků; důležité je naučit žáky pozorovat
- **Předvádění** – názorné ukázky obrazů, fotografií, ilustrací, předmětů, materiálů, náradí, pomůcek, postupů, hotových výrobků, někdy také filmů apod.
- **Instruktaž** – metodický postup, při kterém se kombinují různé metody práce – výklad, rozhovor, demonstrace náradí, praktické předvedení úkonu, postupu
- **Problémové metody** – jsou založeny na řešení problému, před žáky učitel staví úkoly, žáci hledají řešení, rozvíjejí vědomosti a schopnosti žáků
- **Exkurze** – žáci se seznamují s pracovními úkony mimo prostředí školy, např. návštěva výrobního podniku
- **Vycházka do přírody** – pozorování přírody, sběr přírodních materiálů k pozdějšímu využití v hodinách pracovního vyučování

Významnou vyučovací metodou, která by neměla na prvním stupni chybět je **hra**. Napomáhá vzbudit zájem a udržet pozornost žáků. Hra se objevuje přímo v činnosti, například při montážních a demontážních pracích, ale také při práci s papírem, textilem, modelovacími hmotami. Hra se objevuje také při pracích, jejichž výsledkem jsou hračky.

Žáci s LMP si pomaleji osvojují nové dovednosti, jsou snadno unavitelní, mají snížený rozsah zrakového vnímání. Při seznamování žáků s novou dovedností je proto velice důležité zapojit co nejvíce smyslů. Většině žáků nestačí jen sledovat výklad učitele nebo si prohlédnout názornou ukázkou. Pokud je to možné, je dobré žáky aktivně zapojit do předvádění, umožnit jim věc si „osahat“, vyzkoušet. Vhodné je využívat především kombinaci metod *slovních* (výklad, vyprávění, popis, rozhovor ...), *názorně demonstračních* (předvádění, pozorování, demonstrace statických obrazů ...) a *praktických* (práce v kuchyni, dílně, na pozemku, pokusy, konstrukční činnosti apod.)

4 MOTIVACE ŽÁKŮ

„Motivace začíná touhou. Když něco chceš, máš motiv to získat.“

Denis Waitley

Vhodná motivace je důležitým faktorem ve výchovném a vyučovacím procesu. Motivace neovlivňuje žáka jen v prostředí školy, ale působí také v mimoškolní či zájmové činnosti žáka, při jeho přípravě na vyučování, při volbě budoucího povolání. U žáků s mentálním postižením je velice důležité, aby zažili úspěch a pocit radosti z vlastní dobře odvedené práce. Potřebují vědět, že každý může něčeho v životě dosáhnout.

Správně motivovat žáky s LMP není snadné. Nestačí využít motivaci na začátku hodiny a doufat, že to postačí po celou dobu vyučovací hodiny. Žáci se snadno unaví, dostaví se nesoustředěnost, někdy také nuda ze zdlouhavé a stejnorodé činnosti. Málokterý žák prvního stupně ZŠP vydrží bez dalšího motivování pracovat samostatně celou hodinu. Učitel musí být vnímavý k potřebám jednotlivců, reagovat na momentální stavy žáka během hodiny a využívat různých motivačních činitelů. Prvotním motivačním činitelem je většinou samotný námět, který žákům předkládáme. Proto se snažím vybírat vždy takové náměty, které jsou pro žáky zajímavé, podnítlí jejich touhu zvládnout zadaný úkol co nejlépe. Motivačním prvkem může být také zapojení žáků do přípravy potřebného materiálu. Žáci se tak aktivně podílejí na realizaci daného námětu od samého počátku se vším, co k tomu patří.

„Pro rozvíjení motivace žáků k učení při vyučování je důležité, aby učitel rozlišoval mezi vnější a vnitřní motivací.“ (Lokšová, Lokša, 1999, s. 15).

- **Vnitřní motivace** – člověk vykonává určitou činnost jen kvůli ní samé, neočekává žádný vnější podnět, ocenění, pochvalu ani jinou odměnu (např. dítě, které čte knihu pro potěšení z obsahu textu, je k této činnosti vnitřně motivované). Mezi vnitřní činitele motivace patří především *poznávací potřeby a zájmy, potřeba výkonu, potřeba vyhnout se neúspěchu a dosažení úspěchu, sociální potřeby*, tj. potřeba pozitivního vztahu a potřeba prestiže.

- **Vnější motivace** – člověk se neučí z vlastního zájmu, ale pod vlivem vnějších motivačních činitelů. Vnějšími činiteli jsou školní známky, odměny a tresty, vztah žáka k jiným lidem (spolužákům, rodičům, učitelům).

4.1 Principy zvyšování motivace

Hlavním úkolem motivace je vzbudit zájem žáků, podnítit touhu vytvořit něco pěkného, naučit se novou činnost, svou vlastní prací něčeho dosáhnout. Důležité je, aby žáci znali smysl své školní práce. Žáci potřebují vědět, proč se určité věci učí a k čemu jim nový poznatek či dovednost bude v běžném životě sloužit. Právě na učiteli záleží, jakou formou jim tento smysl sdělí a vysvětlí.

Pro rozvíjení motivace k učení u žáků jsou důležité tyto principy:

- přiměřená zpětná vazba bezprostředně po výkonu žáka
- poznání, pochopení a přijetí cíle hodiny žákem
- využívání tvořivých úloh, které rozvíjejí nejen tvořivost, ale také samostatnost a motivaci
- využívání diferencovaných úloh – žák si sám vybere náročnost úkolu v závislosti na svých schopnostech
- využívání didaktických her, soutěží žáka se sebou samým nebo se spolužáky
- vytváření pozitivního sociálního klimatu ve třídě, kladných vztahů mezi žáky
- využití skupinové kooperace – určení zvláštní části práce jednotlivci ve skupině
- pěstování otevřenosti vůči problémům a nedostatkům

4.2 Demotivující činitele

Problematika motivace žáků je v praxi velice náročná a složitá. Pokud chce učitel účinně rozvíjet motivaci žáků k učení, musí věnovat pozornost také těm činitelům, které na žáka působí negativně.

Mezi demotivující činitele ve výuce patří:

- autokratický styl vyučování a výchovy, kdy učitel nařizuje, rozhoduje, kontroluje, trestá a žáci jen pasivně čekají na pokyny od učitele
- fádnost a strnulost vyučovacích metod, postupů, úkolů a obsahu činností ve vyučování
- málo tvořivosti
- nízká komplexnost přípravy do života – žák neví, na co mu budou získané poznatky v praxi, kde je bude moci využít
- důraz na školní známky
- srovnávání s nejlepšími žáky ve třídě
- nadměrné soutěžení

Motivace, která vede žáky k tomu, že mají radost z pochopení probíraného učiva a zároveň, která respektuje jejich individuální vlohy a podporuje jejich samostatnost, pozitivní sebehodnocení, zodpovědnost, sebejistotu a sebevědomí, je důležitým předpokladem k rozvoji tvořivosti žáků.

5 AKTIVITA A TVOŘIVOST ŽÁKŮ

„Co zkracuje mi čas? Tvořivost! Co prodlouží jej k nesnesení? Nečinnost!“

Johann Wolfgang Goethe

Tvořivost neboli kreativita je duševní schopnost vycházející z poznávacích a motivačních procesů, v níž ovšem hraje důležitou roli též inspirace, fantazie, intuice. Projevuje se nalézáním takových řešení, která jsou nejen správná, ale současně nová, nezvyklá, nečekaná. (Průcha, Walterová, Mareš, 1995)

Tvořivost plní nezastupitelnou úlohu především jako protiklad k pasivitě, reproduktivní a stereotypní činnosti. Schopností tvořivosti disponuje každý jedinec, pouze úroveň těchto schopností se liší. Tvůrčí schopnosti lze úspěšně rozvíjet a zvláště u žáků mladšího školního věku je důležité je všestranně podporovat. Pokud bychom tvořivost nerozvíjeli právě u žáků mladšího školního věku, v pozdějším období by u nich mohly vzniknout určité bariéry pro jejich tvořivý rozvoj.

„Každá pracovní výchova předpokládá účast učitele, který má určitou dávku tvořivosti. O tvořivém učiteli se současně předpokládá, že je to i učitel zdatný, který umí své žáky vést k efektivním výsledkům. To znamená, že nepracuje tradičními autoritativními metodami, ale hledá a objevuje kreativní postupy a techniky. Takový učitel podněcuje učební iniciativu žáků, zajišťuje jim příležitost k tvořivé práci, nežádá jednoznačně správné řešení problémů, naopak je podněcuje k vytváření alternativních řešení, podporuje žáky při překonávání frustrace a neúspěchu, nepotlačuje u žáků samostatnost a humor, respektuje žákovské otázky, osvobozuje žáky od hrozby zkoušení a hodnocení, projevuje jim důvěru.“
(Honzíková, 2005, s. 3)

Pracovní vyučování je jednou z mnoha oblastí ve škole, kde žáci mohou úspěšně rozvíjet svou tvořivost, aktivitu a také samostatnost. Je velice důležité, aby si žáci během školní docházky osvojili takové dovednosti, které jsou nutné k řešení problémů v běžném životě, uměli se přizpůsobit neobvyklým situacím, dokázali samostatně myslet a jednat v situacích, které život přináší.

5.1 Rozvoj tvořivosti

Tvořivost a vlastní aktivitu žáků je možné v rámci pracovního vyučování rozvíjet a podporovat využitím různých forem a metod práce. Vhodné pro využití na prvním stupni ZŠP jsou například problémové úlohy, které mohou být zadány na celou hodinu, či zaplňovat jen její část.

Pokud se učitel rozhodne využít problémové úlohy při výuce, musí přihlížet k individuálním potřebám žáků, k jejich předcházejícím zkušenostem, vědomostem a dovednostem, které žáci využijí v nových situacích. Je třeba zajistit také dostatečnou motivaci, jen tak učitel vzbudí u žáků chuť přiměřeně riskovat a vyvolá v nich určitou zvědavost. *„Velmi zajímavá bývají také řešení problémových úloh pro práci s různými materiály. U těchto úloh je velmi důležitá motivace, která má děti pro danou práci nadchnout, nesmí jim však nabízet řešení. Dětem je předložen soubor materiálů a pomůcek, ze kterého vyrobí věc, která je nejen esteticky vzhledná, ale svým použitím využitelná.“* (Honzíková, Mach, Novotný, 2007, s. 33)

Z problémových úloh jsou pro pracovní vyučování vhodné například:

- **konstrukční úlohy** – konstrukce volné, tvořivé
 - postavit ze stavebnice dům, ve kterém by žáci chtěli bydlet
 - postavit ze stavebnice město, zámek
 - vytvořit z krabiček domek pro panenku, dopravní prostředek aj.

- **technologické úlohy** – žáci si na základě ukázky hotového výrobku, popisu či vyprávění sami volí vhodný materiál, nástroje, postupy práce

Příprava problémových úloh se řídí těmito pravidly:

- problém musí žáky upoutat,
- problém umožní žákům využít jejich předcházející zkušenosti, vědomosti, dovednosti,
- problém musí logicky vyplývat a být spjatý s probíraným učivem a musí z něho logicky vyplývat,
- problém musí být správně a jednoznačně formulovaný, čímž stavoví i předpokládané řešení. (Honzíková, 2005, s. 13)

Na prvním stupni pedagog určité problémové situace záměrně projektuje. Využívají se například problémové otázky, děti vybírají z nabízených variant ty, o kterých se domnívají, že vyhovují řešení úkolu, svou volbu zdůvodňují a její správnost ověřují, doplňují chybějící úseky pracovního postupu nebo uspořádají nahodile řazené úkony do optimálního sledu. (Vodáková, 2005)

Já osobně se snažím nabízet žákům tyto problémové situace co nejčastěji. Žáci se učí samostatně přemýšlet, volí vhodná řešení, jsou vedeni k tomu, aby se naučili nejen spoléhat sami na sebe, ale také obhájit svůj vlastní názor.

6 MATERIÁLY NEJČASTĚJI VYUŽÍVANÉ V PRACOVNÍM VYUČOVÁNÍ

Při výběru materiálů, technik a pomůcek pro potřeby pracovního vyučování na ZŠP je potřeba brát v úvahu jejich dostupnost, materiální a technické vybavení školy, ale i schopnosti a možnosti žáků. Záleží vždy na učiteli, který volí vhodné pomůcky, techniky a materiály v závislosti na cíli, kterého chce dosáhnout, ale také naopak stanoví cíle v závislosti na dostupnosti těchto vyučovacích prostředků.

6.1 Drobný materiál

Jedná se o nejčastěji používaný a nejdostupnější materiál využívaný při pracovním vyučování na prvním stupni základní školy. Drobný materiál můžeme rozdělit na drobný materiál přírodní a technický.

- **Drobný přírodní materiál**

Drobný přírodní materiál je vše, co nám dává příroda. Patří sem materiály rostlinné, živočišné a nerostné. Můžeme je získat sběrem, pěstováním nebo jako zbytky po zpracování užitkových rostlin. Přírodních materiálů je nepřeberné množství. V pracovním vyučování ZŠP se nejčastěji používají:

- **rostlinný materiál** - kaštany, žaludy, šišky, šípky, jeřabiny, bukvice, ořechy, pecky, makovice, sláma, různá semena (slunečnice, kukuřice ...), kůra, kukuřičné šustí, sušené rostliny z luk a zahrad, listy, větvičky, klacíky
- **živočišný materiál** - mušličky, ulity hlemýždě zahradního
- **nerostný materiál** - kamínky, písek

- **Drobný technický materiál**

Drobný technický materiál je vše, co vytvořil člověk. Těchto materiálů je nepřehledné množství. Patří sem především kovy, plastické hmoty, textilie a různé pomocné materiály. Nejvyužívanějšími jsou:

- **kovy** - drátky, allobal, plechovky
- **plastické hmoty** - bužírky, molitan, plastové lahve, kelímky, víčka
- **textilie** - odštířky látek, kůže a koženka, filc, zbytky záclon, stužky
- **pomocný materiál** - provázky, nitě, lepicí pásy, lepidlo, korálky

Pro potřeby pracovního vyučování lze také využít materiál méně obvyklý a netradiční. Stačí se rozhlédnout kolem sebe. Jedná se zejména o materiál odpadový a zbytkový, například různé krabičky a kartonové krabice, obaly od potravin, skartovaný papír, roličky od toaletního papíru, plastové lahve, obaly od mléka, obaly či plata od vajec, víčka, kelímky a mnoho dalších materiálů.

Pracovní techniky při práci s drobným materiálem

Volba pracovních technik závisí vždy na učiteli, který přihlíží při výběru technik k věkovým zvláštěnostem žáků a jejich schopnostem. Při volbě námětů je důležité vybírat takové, u kterých lze stupňovat jejich obtížnost. Žáci si nejdříve osvojují techniky jednodušší a poté přecházejí ke složitějším.

Mezi nejvyužívanější pracovní techniky při práci s drobným materiálem patří:

- stříhání, ohýbání, spojování, navlékání, propichování, lisování, řezání, vrtání, pilování, krájení apod.

Pomůcky pro práci s drobným materiálem

Podle funkce ve výrobním procesu rozdělujeme nástroje na činné (aktivní) a nečinné (pasivní). Některé nástroje využívají žáci přímo, jiné využívá jen učitel. Při práci s nástroji je třeba dodržovat zásady bezpečnosti a vždy tyto zásady s žáky zopakovat.

Činné nástroje jsou ty, kterými měníme tvar a povrch výrobku. Na prvním stupni se využívají především nože, nůžky, jehly, nebozezy.

Nečinným nástrojům se v praxi říká nářadí. Většinu těchto nástrojů využívají žáci spíše ve vyšších ročnících. Patří sem například kladiva, kleště, svěrák, klíče, šroubováky, truhlářský metr, krejčovská míra, pravítko atd.

Mezi pomůcky řadíme tužku, brusný papír, navlhčovač, špachtli, modelovací očko.

6.2 Modelovací hmoty

Modelovací hmotou je každá tvárná hmota, která umožňuje žákům ztvárnit rukama svoji představu nebo zážitek. Při výběru modelovacích hmot vychází učitel z podmínek a možností školy. Některé hmoty je třeba vytvrzovat a k tomu je zapotřebí mít k dispozici potřebné vybavení.

Nejčastěji využívanými modelovacími hmotami jsou:

- **hlína** – keramická, sochařská
- **plastelína** – nejznámější, ale nejméně vhodná
- **modurit, modelit** – málo poddajná hmota, těžko se pojí, nutnost vytvrzení
- **škrob** – namáčením novin či papíru v tekutém škrobu vznikne zajímavá hmota
- **vosk** – málo používaný, nejčastěji na zdobení kraslic
- **sádra** – odlévání různých otisků, reliéfů
- **těsta** – vizovické těsto, slané těsto, perníkové těsto

Při práci s modelovacími hmotami je třeba dbát na hygienu při práci, především je důležité poučit děti o tom, že modelovací hmota nepatří do úst, že je nutné chránit lavici podložkou, protože na stejném místě děti také jedí.

Pracovní techniky při práci s modelovacími hmotami

Při práci s modelovacími hmotami využíváme především techniku hnětení, válení, stlačování, přidávání, ubírání, ohýbání, nastřihování, kresbu, rytí, vytlačování různými tvořítky, vykrajování apod.

Pokud výrobky vytvrzujeme, dbáme na bezpečnost, v nižších ročnících vytvrzuje výrobky jen učitel. Podle použitého materiálu vytvrzujeme pečením (např. modurit, hlína, těsta) nebo vařením (např. modurit).

Pomůcky pro práci s modelovacími hmotami

- nůž – kuchyňský, příborový
- špachtle – slouží k dotváření výrobků, mohou být ze dřeva či plastu
- modelovací očko – slouží k úpravě povrchu
- navlhčovač – kousek molitanu, který slouží k navlhčení prstů či hmoty
- silonová nit – slouží k oddělení hmoty od podložky či oddělení potřebné části hmoty
- plechy na pečení
- modelovací podložky, vál
- váleček – slouží k vyvalování placek

6.3 Papír

Papír má v pracovním vyučování své nezastupitelné místo. Je to materiál, který je v prostředí školy vždy dostupný, ať již se jedná o papír určený žákům k psaní či kreslení, balicí papír nebo papír odpadový (různé staré časopisy a noviny atp.). Papíru existuje mnoho druhů, lze ho rozdělit podle různých typických znaků a hledisek, ale také podle určení a použití. Pro potřeby pracovního vyučování jsou nejčastěji používané papíry tiskové, psací a kreslicí, balicí a kartóny.

- **tiskové papíry** - novinový papír, barevný tiskový papír
- **psací a kreslicí papíry** - kancelářský papír, náčrtkový papír, průklepový papír, sešitový papír
- **balicí papíry** - albino – používá se na výrobu ubrousků, dortových papírů, krepových a dekoračních papírů, balíkový papír, hedvábný balicí papír, pergamenový papír
- **kartón** - kreslicí kartón, rýsovací kartón, ruční kartón, obalový kartón
- **odpadový a zbytkový papír** - roličky od toaletních papírů, papírových utěrek, papírové krabice a krabičky, papírové proužky ze skartovačky, vlnitá lepenka, papírové kelímky

Pracovní techniky při práci s papírem

Základní pracovní techniky pro práci s papírem jsou:

- **oddělování papíru** – stříhání, trhání, vytrhávání, řezání, vystřihování
- **spojování papíru** – slepování, sešívání, nalepování, polepování, proplétání
- **tvárování papíru** – skládání, předkládání, ohýbání, lisování
- **úprava povrchu, rozměřování papíru** – měření, obkreslování, barvení papíru

Pomůcky pro práci s papírem

Nejpoužívanějšími pomůckami při práci s papírem jsou především nůžky, tužka, pravítko, šablony, nůž na vyřezávání papíru, sešíváčka, děrovačka, jehla, štětec, lepicí páska, lepidlo, tavná pistole. Pro dekorování papíru lze využít pastelky, vodové barvy, temperové barvy voskovky, tuš, inkoust, tiskátka.

6.4 Textil

„Práce s textilem je jednou z nejoblíbenějších činností. Po celá staletí se v našich zemích používaly ručně tkané látky z místních a později i dovážených ručně spřádaných materiálů. Materiály pro tkaní se získávaly a získávají různým způsobem z různých zdrojů.“ (Honziková, 2006, s. 35)

Z textilních materiálů se v pracovním vyučování využívá nejčastěji:

➤ **plošná textilie**

- tkaná či netkaná kusová část textilie

➤ **délková textilie**

- nitě, pletací a háčkovací příze, vyšívací bavlnky, stuhy, provázky

Pracovní techniky při práci s textilem

Při práci s plošnou textilií využíváme především:

- **šití** – hraček, maňásků, dekorací, oděvních doplňků
- **lepení** – výroba koláží, polepování krabiček apod.
- **hra s barvou** – batikování, barvení, malba na textil apod.

Při práci s délkovou textilií se jedná o tyto techniky – vyšívání, háčkování, pletení, drhání, tkaní, splétání – například výroba točené šňůrky, bambulí, střapců

Žáci se při práci s textilem seznamují s různými druhy textilií (bavlněné, lněné, hedvábné, vlněné ...), učí se rozlišovat rub a líc tkaniny, učí se odměřovat a navlékat nit,

vytvořit uzlík, mezi další činnosti patří také přišít knoflíku, šňůrky, šití předním a zadním stehem, vytvoření obruby atd.

Pomůcky pro práci s textilem

Při práci s textilem získávají žáci uživatelské dovednosti v používání vhodných nástrojů a pomůcek. Dochází k neustálému upevňování návyků organizace práce, plánování práce, ale také dodržování bezpečnosti a hygieny práce.

Nejčastěji se používají tyto nástroje a pomůcky:

- nůžky, jehla, špendlíky, náprstek, krejčovská křída, metr, háček, pletací jehlice
- lepidlo, tavná pistole – např. při vytváření různých koláží
- barvy na textil, tiskátka apod.

6.5 Materiál pro práce montážní a demontážní

Montážní a demontážní práce jsou nedílnou součástí pracovního vyučování. Umožňují dětem rozvíjet tvořivost, jsou pro ně radostným požitekem, prostřednictvím hry se děti učí základy mechaniky, seznamují se základními mechanismy, spojovacími částmi. Významný vliv mají také na rozvoj jemné motoriky. Řadíme sem především stavebnice, zvané také „konstrukční materiál“. Záleží především na volbě učitele a materiálních možnostech školy, které ze stavebnic budou využity při výuce.

Nejznámější stavebnice využívané v pracovním vyučování:

- **Merkur** – kovová stavebnice vhodná pro starší žáky
- **LEGO** – plastová konstrukční stavebnice, vyrábí se pro různé věkové skupiny
- **SEVA** – originální a kreativní česká stavebnice
- **Puzzle** – papírové či pěnové – plošná stavebnice

Při montážních a demontážních pracích lze kromě stavebnic využít například špejle, drátky, kartónové dílce, dřevěné odřezky i různé části jízdního kola či koloběžky.

Pracovní techniky pro práce montážní a demontážní

- seznamování s návodem a předlohami, s jednotlivými částmi stavebnice
- sestavování modelů podle předlohy i podle vlastní představy
- vytváření vlastních plošných i prostorových kompozic
- práce s kartónovými prvky
- montáž, demontáž a údržba jednoduchých předmětů
- poznávání vlastností materiálů a jejich porovnávání
- osvojování pracovních dovedností a návyků při organizaci a plánování, dodržování bezpečnosti a hygieny

Pomůcky pro práce montážní a demontážní

Při práci s některými stavebnicemi není potřeba používat žádné pomůcky, nástroje ani nářadí. U jiných se používají například maticové klíče, šroubováky (Merkur) nebo nůžky, nůž, měřidla, lepidlo, brusný papír apod.

PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části uvádím osmnáct námětů pro pracovní vyučování využitelných na prvním stupni základní školy praktické, z nichž osm jsem ověřila v praxi, další pak mohou sloužit jako volně využitelné náměty pro ostatní pedagogy. Ověřování námětů jsem realizovala s žáky třetího a pátého ročníku základní školy praktické. Vzhledem k tomu, že pracuji v malotřídní škole, jsou ročníky spojené a v hodinách pracovního vyučování pracují společně. Celkem je v těchto dvou ročnících jedenáct žáků, z toho je šest žáků pátého a pět žáků třetího ročníku. Při výběru námětů jsem se zaměřila především na tématický okruh Práce s drobným materiálem. Zvolila jsem takové náměty, které jsou - dle mého názoru – pro žáky zajímavé, umožňují rozvoj jejich motorických schopností, fantazie a tvořivosti.

Pro přehlednost si v další části práce označím skupinu žáků třetího ročníku písmenem **A**, skupinu žáků pátého ročníku písmenem **B**.

Cílem práce je zjistit, zda jsou žáci základní školy praktické schopni realizovat zadaná témata samostatně a zda je mnou předložený námět vhodný a srozumitelný. Dále pak, zda povoluje žákům využívat vlastní kreativitu a fantazii.

V souvislosti s cílem práce jsem si stanovila průzkumnou otázku.

P: Jsou žáci s lehkým mentálním postižením schopni realizovat zadaný úkol samostatně?

Dále jsou u námětů uvedeny dílčí otázky, které korespondují také s cílem práce. Otázky a odpovědi na ně jsou přímo závislé na zadání konkrétního úkolu.

Ke zhodnocení základní průzkumné otázky a otázek dílčích použiji grafické znázornění a mnou stanovený závěr. Hlavním kritériem pro hodnocení je analýza výrobků žáků a pozorování žáků při realizaci jednotlivých námětů.

7 SOUBOR NÁMĚTŮ PRO PRACOVNÍ VYUČOVÁNÍ

7.1 Portrét z přírodnin

Zadání: Vytvořit portrét z přírodnin.

P: Jsou žáci s LMP schopni realizovat zadaný úkol samostatně?

O1: Zvládnou žáci pracovat podle slovního návodu?

O2: Jsou žáci schopni využít vlastní tvořivost a fantazii?

Hodnocení: Hodnotila jsem výkon a schopnost samostatné práce, pochopení zadání, vlastní přínos tvořivosti a fantazie žáků ve stupnici 1 – 10, kdy 1 je nejhorší.

Předpoklad: Domnívám se, že žáci budou schopni pracovat samostatně, pouze dle slovního návodu, při práci projeví svoji tvořivost a fantazii.

Vyučovací cíl: poznávat přírodní materiál, pracovat podle slovního návodu, vytvořit z přírodních materiálů portrét, rozvíjet fantazii, tvořivost

Motivace: Co je to portrét? Už jste se někdy pokusili portrét namalovat? My dnes portrét vytvoříme, ale místo barviček k tomu použijeme něco úplně jiného. Je to něco, o čem se zpívá v jedné písničce, kterou všichni určitě dobře znáte. Pojdme si ji zazpívat, ještě než vyrazíme do přírody.

Materiál a pomůcky:

čtvrťka A3

přírodní materiál – trávy, květiny, listy ...

lepidlo

tavná pistole

vodové barvy, štětec

Bezpečnost práce: Zopakujeme zásady dodržování hygieny a bezpečnosti při práci s lepidlem a zásady udržování pořádku na pracovním místě.

Pracovní postup:

1. Připravíme si čtvrťku, na kterou si rozmístíme nasbírané přírodniny do tvaru portrétu.
2. Lepidlem připevníme jednotlivé části, dbáme na dostatečné množství lepidla. Pokud je potřeba, můžeme použít také tavnou pistoli (používá jen učitel).
3. Po zaschnutí lepidla vybarvíme pozadí vodovými barvami dle vlastní fantazie.

Metodické poznámky: Na pozadí můžeme místo vodových barev použít tempéry, křídly, pastelky, voskovky nebo barevný papír natrhaný na kousky, kterým pozadí polepíme. Místo portrétu lze z přírodnin sestavit například zvíře, dům, dopravní prostředek atp.

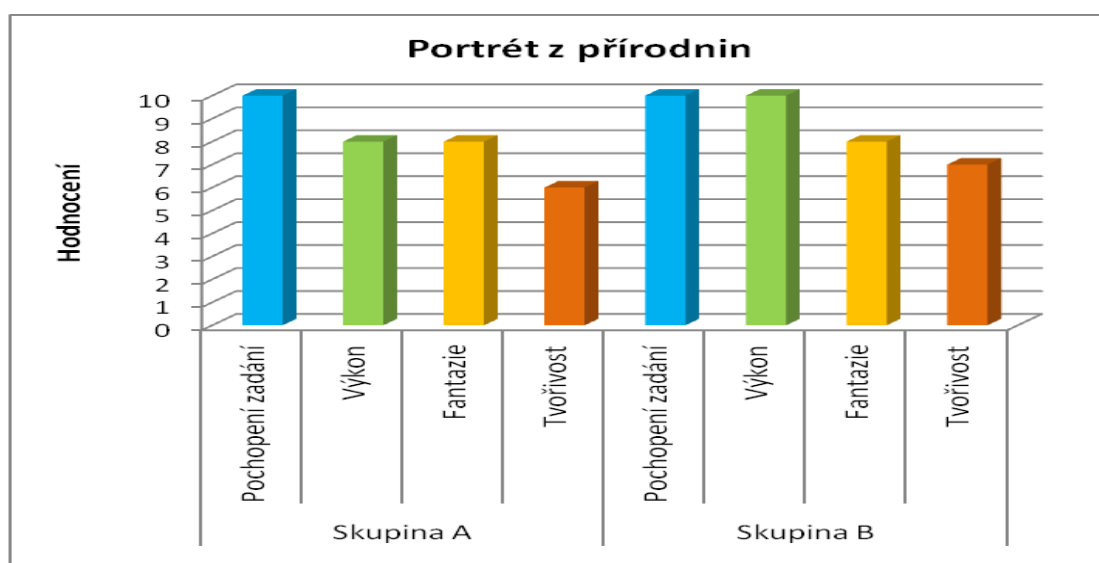
Obr. 1 Portrét z přírodnin

Výsledek:

Tabulka č. 2 Portrét z přírodnin

	Skupina A				Skupina B			
	Pochopení zadání	Výkon	Fantazie	Tvořivost	Pochopení zadání	Výkon	Fantazie	Tvořivost
Hodnocení	10	8	8	6	10	10	8	7
Součet	32				35			

Diagram č. 1 Portrét z přírodnin

Závěr:

Předpoklad se potvrdil beze zbytku, žáci dokázali pracovat samostatně, pouze dle slovního návodu, při práci projevili svoji tvořivost a fantazii.

Závěr P: **Žáci byli schopni realizovat zadaný úkol samostatně.**

Závěr O1: **Žáci dokázali pracovat podle slovního návodu.**

Závěr O2: **Žáci využili vlastní tvořivost a fantazii.**

Tento námět je vhodný pro žáky 3. i 5. ročníku základní školy praktické.

7.2 Plošná stavebnice z obalů od čajů

Zadání: Vytvořit plošnou stavebnici z odpadového materiálu.

P: Jsou žáci s LMP schopni realizovat zadaný úkol samostatně?

O1: Jsou žáci schopni zvolit materiál a pomůcky na základě ukázky výrobku?

O2: Jsou žáci schopni využít vlastní tvořivost a fantazii?

Hodnocení: Hodnotila jsem výkon a schopnost samostatné práce, schopnost zvolit vhodný materiál a pomůcky na základě ukázky výrobku, vlastní přínos tvořivosti a fantazie žáků ve stupnici 1 – 10, kdy 1 je nejhorší.

Předpoklad: Domnívám se, že žáci budou schopni pracovat samostatně, zvolí vhodný materiál a pomůcky na základě ukázky výrobku, při práci projeví svoji tvořivost a fantazii.

Vyučovací cíl: pracovat samostatně, zvolit vhodný materiál a pomůcky, upevňovat dovednosti práce s papírem - vytrhávání, lepení papíru, rozvoj fantazie a tvořivosti

Motivace: Ukázka hotového výrobku. Dokážete přijít na to, z čeho je tento výrobek vytvořen? V hodinách jsme již několikrát využívali různé stavebnice – určitě si vzpomenete na Merkur, Lego nebo Puzzle. My si vytvoříme naši vlastní stavebnici, ze které budeme moci poskládat různé obrázky.

Pomůcky:

karton

nůžky, nůž

obaly od čajů

lepidlo, tužka, kružítko

Bezpečnost práce: Dodržujeme zásady bezpečnosti při používání kružítko, nůžek a nože. Pokud je karton moc silný, používá nůž jen učitel. Zopakujeme si zásady pro používání lepidla. Dbáme na udržování pořádku na pracovním místě – při lepení používáme podložku.

Pracovní postup:

1. Na karton narýsujeme různé geometrické tvary požadované velikosti.
2. Geometrické tvary vystříháme (pokud máme slabší karton), popřípadě vyřízneme ostrým nožem.
3. Obaly od čajů trháme na malé kousky a jeden vedle druhého lepíme na kartonové díly, až celou plochu polepíme. Snažíme se, aby nevznikaly mezery a nebyl vidět karton.
4. Z jednotlivých dílů skládáme různé prostorové obrázky – dům, panáčka, stromy, auto atp.

Metodické poznámky:

Obalů od čajů lze využít k tvorbě mozaiky. Lepit mohou všichni žáci dohromady na velkou čtvertku nebo karton a vytvořit tak společný výrobek, který použijeme k výzdobě třídy nebo školy.

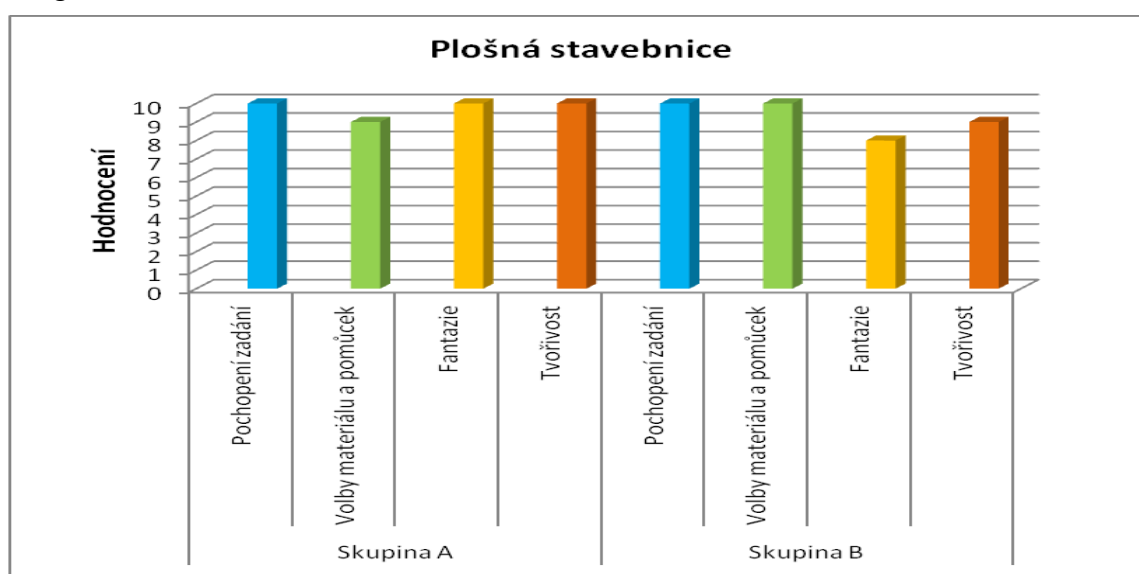
Obr. 2 Plošná stavebnice z obalů od čajů

Výsledek:

Tabulka č. 3 Plošná stavebnice

	Skupina A				Skupina B			
	Pochopení zadání	Volby materiálu a pomůcek	Fantazie	Tvořivost	Pochopení zadání	Volby materiálu a pomůcek	Fantazie	Tvořivost
Hodnocení	10	9	10	10	10	10	8	9
Součet	39				37			

Diagram č. 2 Plošná stavebnice

Závěr:

Předpoklad se potvrdil beze zbytku, žáci dokázali pracovat samostatně, dokázali zvolit vhodný materiál a pomůcky, při práci projeví svoji tvořivost a fantazii.

Závěr P: **Žáci byli schopni realizovat zadaný úkol samostatně.**

Závěr O1: **Žáci dokázali zvolit na základě ukázky výrobku vhodný materiál a pomůcky.**

Závěr O2: **Žáci využili vlastní tvořivost a fantazii.**

Tento námět je vhodný pro žáky 3. i 5. ročníku základní školy praktické.

7.3 Robot

Zadání: Vytvořit koláž z odpadového materiálu.

P: Jsou žáci s LMP schopni realizovat zadaný úkol samostatně?

O1: Zvládnou žáci využívat různé druhy materiálu?

O2: Jsou žáci schopni využít vlastní tvořivost a fantazii?

Hodnocení: Hodnotila jsem výkon a schopnost samostatné práce, pochopení zadání, schopnost pracovat s různým materiálem, vlastní přínos tvořivosti a fantazie žáků ve stupnici 1 – 10, kdy 1 je nejhorší.

Předpoklad: Domnívám se, že žáci budou schopni pracovat samostatně, využívat různé druhy materiálů, při práci projeví svoji tvořivost a fantazii.

Vyučovací cíl: vytvořit koláž z netradičního materiálu, zvolit vhodný materiál, pomůcky a náčiní, vysvětlit důležitost třídění odpadů pro ochranu životního prostředí

Motivace: Zhlédnutí ukázky z pohádky Roboti, rozhovor. Z čeho může být robot vyrobený? Je to spousta železa, šroubků, maticek a dalších a dalších součástek. My kolem sebe také máme spoustu věcí, které můžeme použít na výrobu podobného robota. Stačí jen takové poklady nashromáždit a vytvořit si svého robota podle vlastní fantazie.

Pomůcky:

čtvrťka A3

lepidlo

křídý

odpadový materiál: kousky alobalu, obaly od mléka, sýrů, másla, drátky, šroubky

nůžky

Bezpečnost práce: Dodržujeme zásady hygieny a bezpečnosti při práci s lepidlem. Zvýšené opatrnosti dbáme při práci s nůžkami a odpadovým materiálem (některé části tohoto materiálu mohou být ostré). Udržujeme pořádek na pracovním místě.

Pracovní postup:

1. Na čtvrtku si poskládáme z odpadového materiálu robota dle vlastní fantazie. Nůžkami upravíme odpadový materiál do požadovaného tvaru či velikosti.
2. Jednotlivé části postupně přilepíme lepidlem. Aby vše dobře drželo, nanese dostatečně silnou vrstvu lepidla. Učitel může pomoci použitím tavné pistole u částí, které jdou hůře přilepit.
3. Po zaschnutí lepidla vybarvíme pozadí křídami dle vlastní fantazie.

Metodické poznámky:

Čtvrtku můžeme nejdříve polepit barevným papírem nebo vybarvit temperami, vodovými barvami, voskovkami.

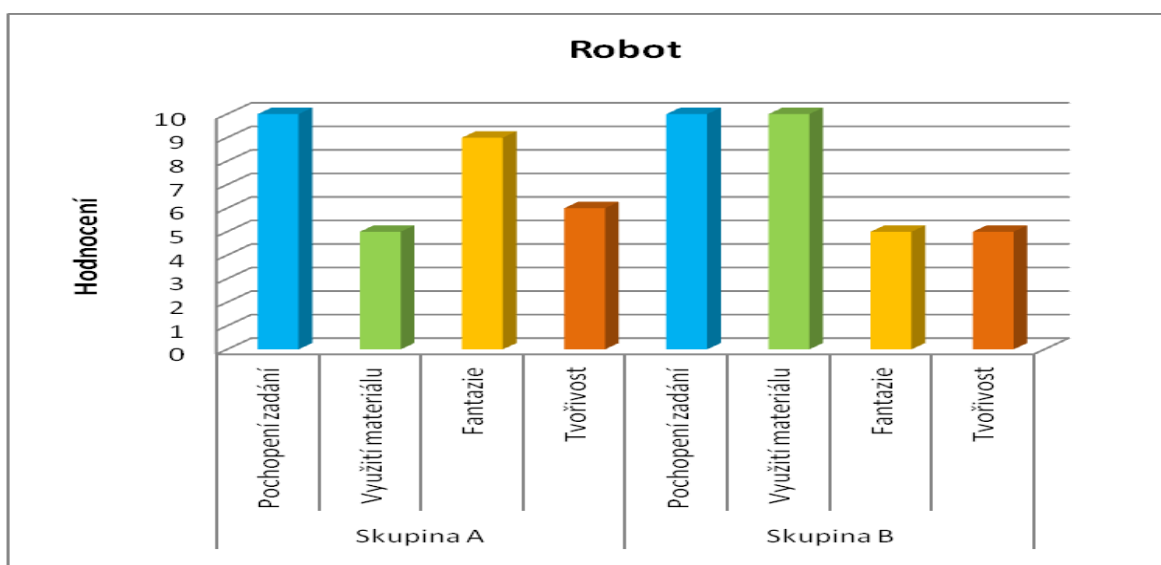
Obr. 3 Robot

Výsledek:

Tabulka č. 4 Robot

	Skupina A				Skupina B			
	Pochopení zadání	Využití materiálu	Fantazie	Tvořivost	Pochopení zadání	Využití materiálu	Fantazie	Tvořivost
Hodnocení	10	5	9	6	10	8	5	5
Součet	30				28			

Diagram č. 3 Robot

Závěr:

Předpoklad se potvrdil, žáci dokázali pracovat samostatně, menší potíže se projevily s využitím materiálu, při práci žáci projevili svoji tvořivost a fantazii. Žáci 3. ročníku byli kreativnější, do práce zapojili více fantazie.

Závěr P: **Žáci byli schopni realizovat zadaný úkol samostatně.**

Závěr O1: **Žáci dokázali využívat různé druhy materiálu.**

Závěr O2: **Žáci využili vlastní tvořivost a fantazii.**

Tento námět je vhodný pro žáky 3. i 5. ročníku základní školy praktické.

7.4 Rybka

Zadání: Vytvořit prostorový model ryby.

P: Jsou žáci s LMP schopni realizovat zadaný úkol samostatně?

O1: Zvládnou žáci využívat různé pomůcky?

O2: Mají žáci motorické schopnosti odpovídající splnění zadání úkolu?

Hodnocení: Hodnotila jsem výkon a schopnost samostatné práce, schopnost pracovat s různými pomůckami, úroveň motorických schopností žáků potřebných ke splnění zadaného úkolu ve stupnici 1 – 10, kdy 1 je nejhorší.

Předpoklad: Domnívám se, že žáci budou schopni pracovat samostatně, budou využívat různé pomůcky, že jejich motorické dovednosti jsou na takové úrovni, že zadaný úkol budou schopni splnit.

Vyučovací cíl: procvičit dovednosti práce s papírem - stříhání, vytrhávání, lepení, rozvoj jemné motoriky; zvládnout používání sešíváčky

Motivace: Úryvek z knihy Rákosníček a rybník: „*Ne každý rybník s kaprem, štikou, rakem či běličkami a třemi žabáky je Brčálník. To ale neznamená, že někde za mlhou, hustou tak, že by dala krájet, a možná ještě dál, takový rybníček není ...*“

Rozhovor o tom, jak to asi v takovém rybníčku vypadá, kdo všechno tam žije, čím se asi jeho obyvatelé živí.

Pomůcky:

šablona ryby

barevné papíry

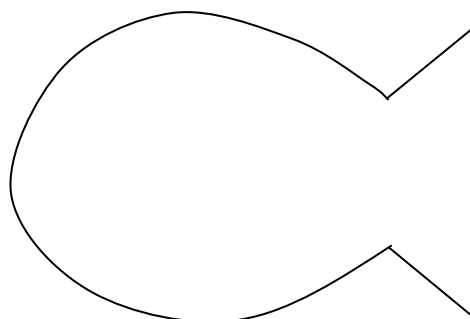
noviny

tužka

lepidlo

sešíváčka

nůžky

Obr. 4 Šablona - rybka

Bezpečnost práce: Dodržujeme zásady bezpečnosti a hygieny při práci s lepidlem a nůžkami. Při práci se sešívačkou pracují žáci pod dozorem učitele.

Pracovní postup:

1. Na dva stejně barevné papíry obkreslíme šablonu ryby a oba díly vystříháme.
2. Vystřižené ryby přiložíme na sebe a po okrajích spojíme sešívačkou. Necháme volný jen otvor u rybí tlamičky.
3. Z barevných papírů vytrháme oči, ploutve, tlamičku, šupiny a ocas. Jednotlivé části potom nalepíme na rybu.
4. Noviny natrháme na menší kousky a zmačkáme je do kuliček. Těmi potom rybu „nakrmíme“, aby byla pěkně baculatá.
5. Otvor sešijeme sešívačkou a nakonec přilepíme tlamičku.

Metodické poznámky:

Místo šablony mohou žáci nakreslit rybu podle vlastní fantazie. Místo vytrhávání lze jednotlivé části vystříhnout.

Obměna: Podzimní motivy – strom s jablíčky, drak atp.

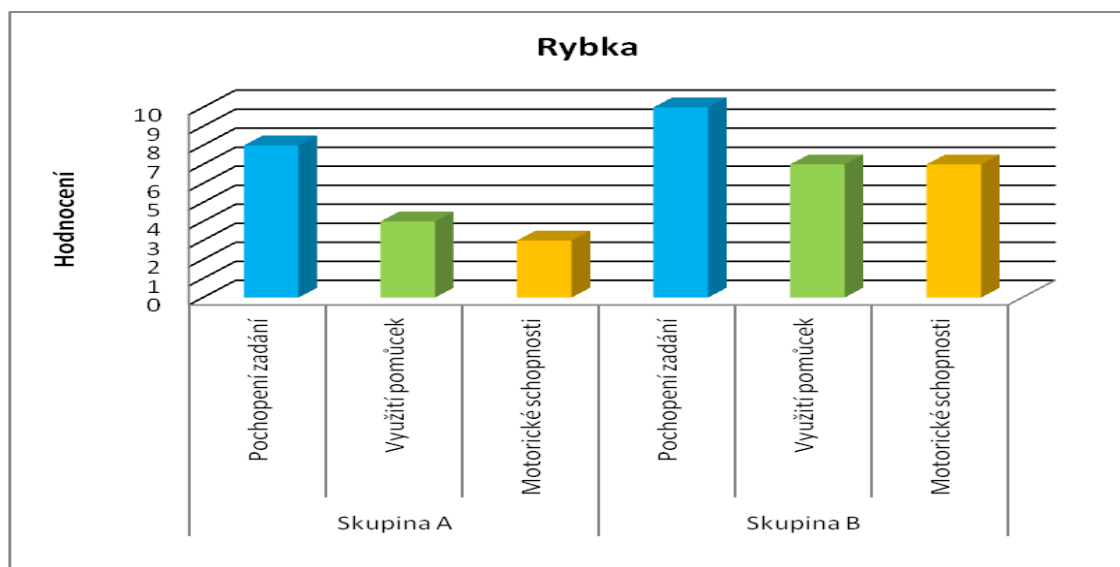
Obr. 5 Rybka

Výsledek:

Tabulka č. 5 Rybka

	Skupina A			Skupina B		
	Pochopení zadání	Využití pomůcek	Motorické schopnosti	Pochopení zadání	Využití pomůcek	Motorické schopnosti
Hodnocení	8	4	3	10	7	7
Součet	15			24		

Diagram č. 4 Rybka

Závěr:

Předpoklad se nepotvrdil, žáci sice dokázali pracovat samostatně, ale žáci 3. ročníku nezvládli práci s pomůckami. Jejich motorické dovednosti nedovolily splnit zadaný úkol.

Závěr P: **Žáci byli schopni realizovat zadaný úkol samostatně.**

Závěr O1: **Žáci 3. ročníku nezvládli samostatně využívat různé pomůcky.**

Závěr O2: **Žáci 3. ročníku nemají odpovídající motorické schopnosti ke splnění zadaného úkolu.**

Tento námět není vhodný pro žáky 3. ročníku základní školy praktické, vzhledem k jejich motorickým schopnostem. Pro žáky 5. ročníku je námět vhodný.

7.5 Prostírání

Zadání: Vytvořit prostírání z textilu.

P: Jsou žáci s LMP schopni realizovat zadaný úkol samostatně?

O1: Zvládnou žáci techniku splétání textilu?

O2: Mají žáci motorické schopnosti odpovídající splnění zadání úkolu?

Hodnocení: Hodnotila jsem výkon a schopnost samostatné práce, zvládnutí techniky splétání při práci s textilem, úroveň motorických schopností žáků potřebných ke splnění zadaného úkolu ve stupnici 1 – 10, kdy 1 je nejhorší.

Předpoklad: Domnívám se, že žáci budou schopni pracovat samostatně, zvládnou techniku splétání textilu, že jejich motorické dovednosti jsou na takové úrovni, že zadaný úkol budou schopni splnit.

Vyučovací cíl: upevňovat dovednosti při práci s textilem – stříhání textilu, zvládnou techniku splétání, rozvíjet jemnou motoriku, rozvíjet estetické cítění

Motivace: Umíte uplést copánek? Pokud ano, co kdybychom toho využili k výrobě prostírání, které můžeme použít například v kuchyni pod horký talíř nebo hrnec.

Pomůcky:

zbytky různobarevných látek

čtvrtka

kružítka

nůžky

lepidlo

Bezpečnost práce: Dbáme na bezpečnosti při práci s lepidlem a nůžkami. Zdůrazníme zásady práce s kružítkem.

Pracovní postup:

1. Z barevných látek si nastříháme tři stejně dlouhé úzké pruhy. Barvy volíme dle vlastní fantazie.
2. Na jednom konci všechny tři pruhy svážeme k sobě. Nyní je můžeme připevnit na židličku (bude se nám s nimi lépe pracovat).
3. Splétáme cop. Když jsme u konce, odložíme jej stranou a připravíme si další pruhy.
4. Na čtvrtku si kružítkem narýsuje kruh a vystříháme ho.
5. Doprostřed kruhu nanese dostatečné množství lepidla a začneme do spirály přilepovat textilní copy (od středu směrem k okraji).

Metodické poznámky:

Pokud někteří žáci nezvládnou splétání copu, mohou pracovat se dvěma pruhy látky a vázat pouze obyčejné uzly nebo použít k výrobě prostírání jen jeden pruh látky, který budou rovnou lepit na čtvrtku. Můžeme vyrobit co největší prostírání z copů všech žáků ve třídě. Pěkně vypadá hotový výrobek také jako dekorace na zdi.

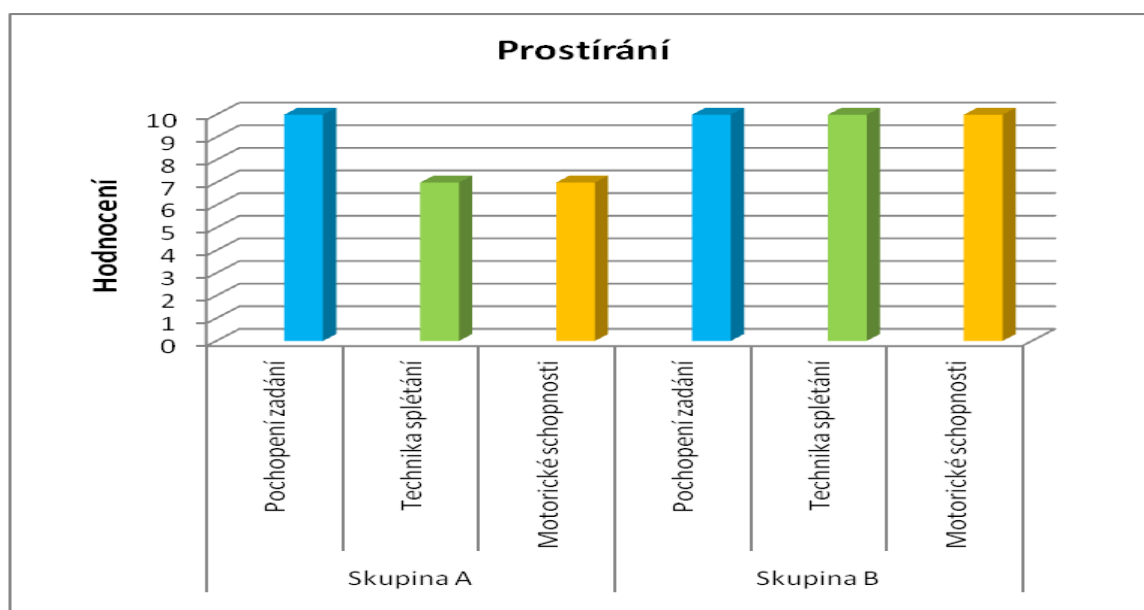
Obr. 6 Prostírání

Výsledek:

Tabulka č. 6 Prostírání

	Skupina A			Skupina B		
	Pochopení zadání	Technika splétání	Motorické schopnosti	Pochopení zadání	Technika splétání	Motorické schopnosti
Hodnocení	10	7	7	10	10	10
Součet	24			30		

Diagram č. 5 Prostírání

Závěr:

Předpoklad se potvrdil beze zbytku, žáci dokázali pracovat samostatně, techniku splétání textilu zvládli, jejich motorické dovednosti odpovídají splnění zadaného úkol.

Závěr P: **Žáci byli schopni realizovat zadaný úkol samostatně.**

Závěr O1: **Žáci zvládli techniku splétání textilu.**

Závěr O2: **Žáci mají motorické schopnosti odpovídající splnění zadaní úkolu.**

Tento námět je vhodný pro žáky 3. i 5. ročníku základní školy praktické.

7.6 Přání se sněhuláky

Zadání: Vytvořit vánoční přání.

P: Jsou žáci s LMP schopni realizovat zadaný úkol samostatně?

O1: Zvládnou žáci techniku kašírování?

O2: Jsou žáci schopni využít vlastní tvořivost a fantazii?

Hodnocení: Hodnotila jsem výkon a schopnost samostatné práce, zvládnutí techniky kašírování, vlastní přínos tvořivosti a fantazie žáků ve stupnici 1 – 10, kdy 1 je nejhorší.

Předpoklad: Domnívám se, že žáci budou schopni pracovat samostatně, zvládnou techniku kašírování, při práci projeví svoji tvořivost a fantazii.

Vyučovací cíl: zvládnout techniku kašírování, zorganizovat si vlastní pracovní činnost

Motivace: Rozhovor, ukázka hotového přání. Co je to vlastně sněh a co všechno se z něj dá vytvořit? Ze sněhu můžeme například postavit sněhuláka. Při tom nás zebou ruce, vidíte? My si dnes „postavíme“ trochu jiného sněhuláka. A na ruce nám určitě zima nebude.

Pomůcky:

tmavě modrá čtvrtka

bílý a hedvábný papír

barevné papíry

černý fix

bílá pastelka

lepidlo na tapety

lepidlo

nůžky

Bezpečnost práce: Dbáme na hygienu při práci s lepidlem na tapety, především zdůrazníme, že nepatří do úst. Zopakujeme zásady bezpečnosti při práci s nůžkami. Udržujeme pořádek na pracovní ploše.

Pracovní postup:

1. Z bílého papíru natrháme slabé proužky, namáčíme je do tapetového lepidla a ze vzniklé hmoty vytvarujeme na papír nebo noviny čtyři kopečky (dva menší a dva větší). Necháme uschnout – nejlépe do druhého dne.
2. Z modré čtvrtky vystříháme přání. Z hedvábného papíru odtrhneme dva pruhy, které nalepíme na přání.
3. Na přání přilepíme sněhuláky.
4. Sněhulákům nalepíme nos z oranžového papíru, hrnce z barevných papírů. Domalujeme černým fixem oči, ústa, knoflíky a ruce.
5. Nakonec namalujeme bílou pastelkou sněhové vločky a napíšeme přání.

Metodické poznámky: Místo tapetového lepidla můžeme použít tekutý škrob na prádlo.

Přání můžeme také místo pastelek vyzdobit:

- gelovými třpytivými tužkami
- posypat glitry
- přilepit sněhové vločky vytvořené pomocí raznice

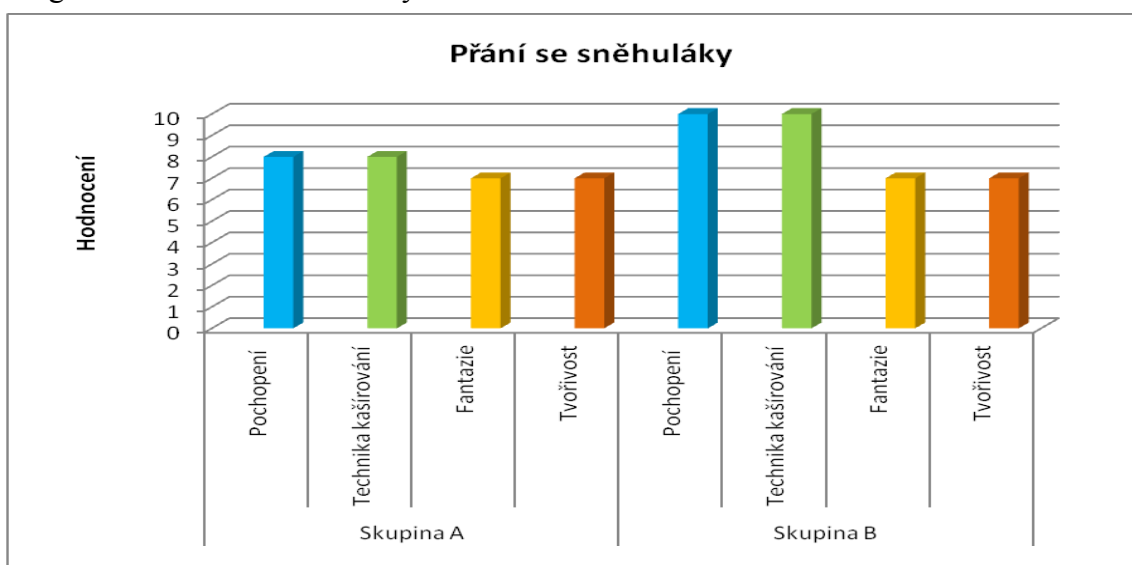
Obr. 7 Přání se sněhuláky

Výsledek:

Tabulka č. 7 Přání se sněhuláky

	Skupina A				Skupina B			
	Pochopení zadání	Technika kašírování	Fantazie	Tvořivost	Pochopení zadání	Technika kašírování	Fantazie	Tvořivost
Hodnocení	8	8	7	7	10	10	7	7
Součet	30				34			

Diagram č. 6 Přání se sněhuláky

Závěr:

Předpoklad se potvrdil, žáci dokázali pracovat samostatně, techniku kašírování pochopili a zvládli, při práci projevíli svoji tvořivost a fantazii.

Závěr P: **Žáci byli schopni realizovat zadaný úkol samostatně.**

Závěr O1: **Žáci zvládli techniku kašírování.**

Závěr O2: **Žáci využili vlastní tvořivost a fantazii.**

Tento námět je vhodný pro žáky 3. i 5. ročníku základní školy praktické.

7.7 Keramické ozdoby

Zadání: Vytvořit vánoční ozdoby z keramické hlíny.

P: Jsou žáci s LMP schopni realizovat zadaný úkol samostatně?

O1: Zvládnou žáci techniku práce s keramickou hlínou?

O2: Jsou žáci schopni využít vlastní tvořivost a fantazii?

Hodnocení: Hodnotila jsem výkon a schopnost samostatné práce, zvládnutí techniky práce s keramickou hlínou, vlastní přínos tvořivosti a fantazie ve stupnici 1 – 10, kdy 1 je nejhorší.

Předpoklad: Domnívám se, že žáci budou schopni pracovat samostatně, techniku práce s keramickou hlínou zvládnou, při práci projeví svoji fantazii a tvořivost.

Vyučovací cíl: osvojit si dovednosti při práci s keramickou hlínou, rozvíjet fantazii a tvořivost

Motivace: Povídání o Vánocích. Máte radost, když dostanete dárek? Určitě ano, ale ještě větší radost můžete mít, když někomu dárek věnujete. A víte, co potěší vaše blízké o Vánocích nejvíce? Co třeba vlastnoručně vyrobený dárek?

Pomůcky:

keramická hlína

modelovací podložka

vál

váleček

příborový nůž

špachtle

vykrajována

navlhčený hadřík

Bezpečnost práce: Dbáme na hygienu při práci – keramická hmota nepatří do úst, při modelování používáme podložku. Dodržujeme zásady bezpečnosti při používání nože a špachtlí. Důležité je udržovat pořádek na pracovním místě. Při práci použijeme ochranný oděv.

Pracovní postup:

1. Z keramické hlíny si oddělíme potřebnou část. Tu pečlivě propracujeme.
2. Válečkem vyválíme na podložce plát, ze kterého vykrajujeme různé tvary (hvězdičky, srdce, domeček, podkovu, rybu atd). Plát nesmí být moc tenký ani moc silný.
3. Vykrájené tvary zdobíme podle vlastní fantazie.
4. Hotové ozdoby vypálíme v elektrické peci (provádí učitel), žáci mohou pomoci s naskládáním výrobků do pece.

Metodické poznámky: Před výpalem je důležité nechat výrobky důkladně proschnout. Po prvním výpalu (přežahu) můžeme výrobky glazovat. Důležité je, aby glazura nestekla na spodní část výrobku, došlo by k připečení k podložce. Z keramické hlíny mohou žáci vytvářet také různé drobné prostorové ozdoby. Nakonec navážeme provázek či stužku na zavěšení.

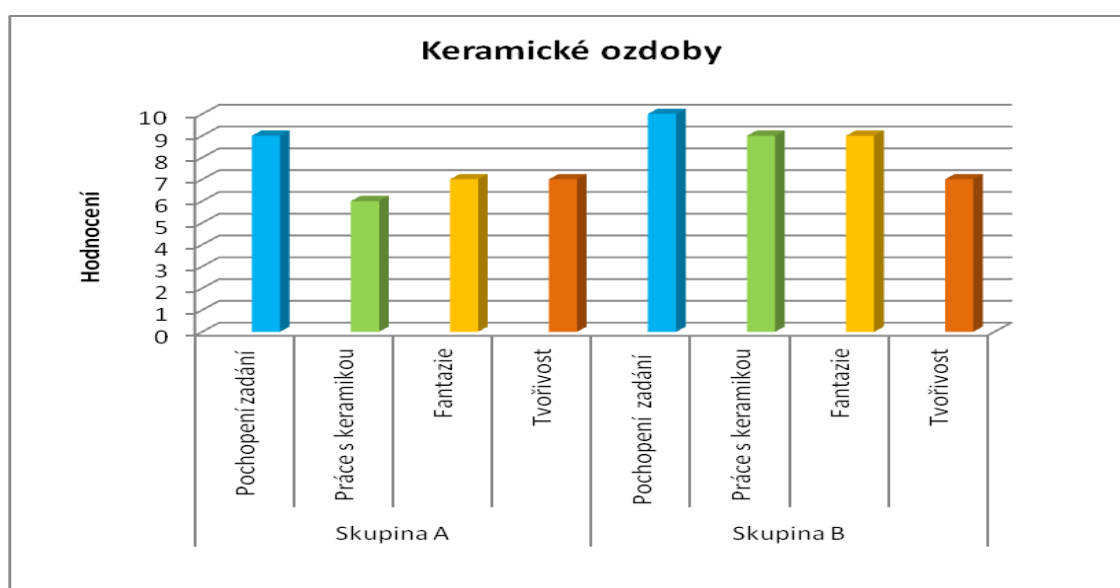
Obr. 8 Keramické ozdoby

Výsledek:

Tabulka č. 8 Keramické ozdoby

	Skupina A				Skupina B			
	Pochopení zadání	Práce s keramikou	Fantazie	Tvořivost	Pochopení zadání	Práce s keramikou	Fantazie	Tvořivost
Hodnocení	9	6	7	7	10	9	9	7
Součet	29				35			

Diagram č. 7 Keramické ozdoby

Závěr:

Předpoklad se potvrdil beze zbytku, žáci dokázali pracovat samostatně, techniku práce s keramickou hlinou pochopili a zvládli, při práci projeví svoji tvořivost a fantazii.

Závěr P: **Žáci byli schopni realizovat zadaný úkol samostatně.**

Závěr O1: **Žáci zvládli techniku práce s keramickou hlinou.**

Závěr O2: **Žáci využili vlastní tvořivost a fantazii.**

Tento námět je vhodný pro žáky 3. i 5. ročníku základní školy praktické.

7.8 Srdce z papírových ruliček

Zadání: Vytvořit srdce z papírových ruliček.

P: Jsou žáci s LMP schopni realizovat zadaný úkol samostatně?

O1: Zvládnou žáci novou techniku práce s papírem?

O2: Zvládnou žáci techniku práce s kovem?

Hodnocení: Hodnotila jsem výkon a schopnost samostatné práce, zvládnutí techniky práce s papírem a techniky práce s kovem ve stupnici 1 – 10, kdy 1 je nejhorší.

Předpoklad: Domnívám se, že žáci budou schopni pracovat samostatně, techniku práce s papírem zvládnou, techniku práce s kovem zvládnou též, ale s pomocí.

Vyučovací cíl: seznámit se s novou technikou – motání ruliček z papíru, osvojit si dovednosti při práci s kovem - ohýbání a tvarování drátu

Motivace: Ukázka hotového výrobku, rozhovor. Prohlédněte si toto srdíčko a zkuste přijít na to, z čeho je vyrobené. Co budeme k jeho výrobě potřebovat? Jsou to noviny, kousek drátu, lepidlo Komu byste tento výrobek mohli darovat? Určitě je spousta lidí kolem vás, které by takový dárek určitě potěšil.

Pomůcky:

noviny

špejle

lepidlo

drát

kleště na drát

štípací kleště

mořidlo

bílý Balakryl

Bezpečnost práce: Dbáme na hygienu a bezpečnost při práci s lepidlem, špejlemi i ostatními pomůckami. Především zdůrazníme bezpečnost při práci s kovem – nebezpečí při práci se štípacími kleštěmi a kleštěmi na drát. Pozor na odlétnutí zbytku drátu při jeho zkracování. Při tvarování drátu věnujeme pozornost zejména jeho ostrým koncům. Při barvení hotového výrobku dbáme na ochranu pracovní plochy, oděvu a rukou před potřísněním barvou (používáme ochranné pomůcky), třídu důkladně vyvětráme. Žáci pracují pod dozorem učitele.

Pracovní postup:

1. Nejdříve nastříháme noviny – z jednoho dvojlistu novin nastříháme čtyři pruhy tak, aby každý pruh měl na jednom okraji bílý pruh.
2. Na špejli namotáváme pruh novin – začneme šikmo v jednom rohu, končit bychom měli v protějším rohu. Když jsme skoro u konce, natřeme růžek lepidlem a domotáme do konce. Špejli vytáhneme. Takto umotáme několik ruliček.
3. Z drátu pomocí kleštiček vytvarujeme srdce.
4. Začneme namotávat ruličky na drát různými směry. Ruličky do sebe napojujeme – můžeme pro jistotu zakápnout lepidlem.
5. Hotová srdíčka namoříme a po zaschnutí můžeme patinovat bílým Balakrylem.

Metodické poznámky: Na barvení hotových výrobků můžeme použít také akrylové barvy či tempery. Srdce můžeme nakonec vyzdobit drobnými tvary vystřiženými z papíru (květiny, motýli ...) nebo vytvořenými pomocí raznice.

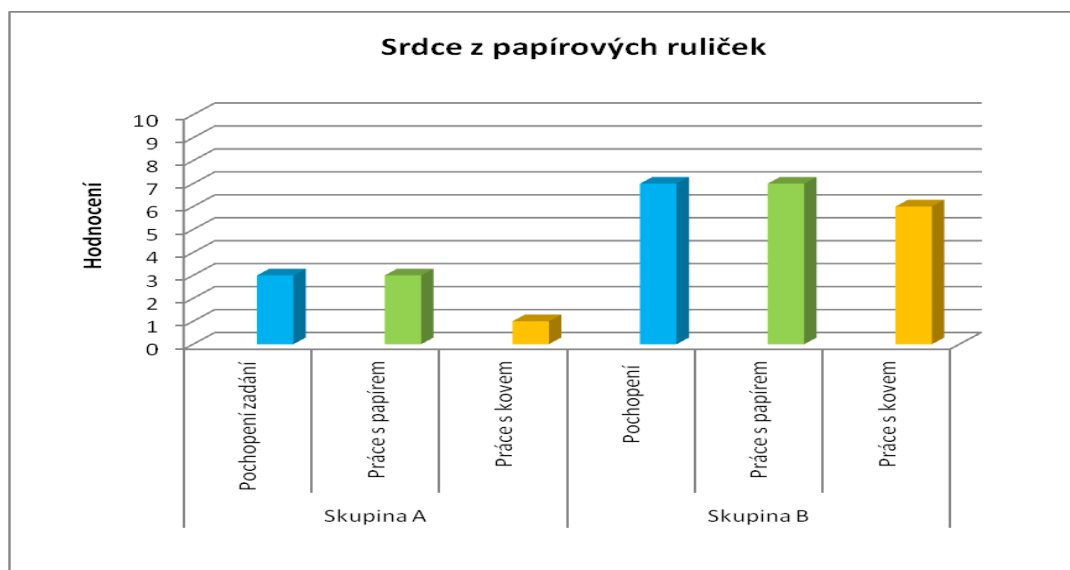
Obr. 9 Srdce z papírových ruliček

Výsledek:

Tabulka č. 9 Srdce z papírových ruliček

	Skupina A			Skupina B		
	Pochopení zadání	Práce s papírem	Práce s kovem	Pochopení zadání	Práce s papírem	Práce s kovem
Hodnocení	3	3	1	7	7	6
Součet	7			20		

Diagram č. 8 Srdce z papírových ruliček

Závěr:

Předpoklad se nepotvrdil u žáků 3. ročníku, tyto žáci nedokázali pracovat samostatně, nezvládli techniku práce s papírem a kovem. U žáků 5. ročníku se předpoklad potvrdil.

Závěr P: **Žáci 3. ročníku nebyli schopni realizovat zadaný úkol samostatně.**

Závěr O1: **Žáci 3. ročníku nezvládli techniku práce s papírem.**

Závěr O2: **Žáci 3. ročníku nezvládli techniku práce s kovem.**

Tento námět je vhodný pro žáky 5. ročníku základní školy praktické.

Pro žáky 3. ročníku je námět, vzhledem k jejich schopnostem, zcela nevhodný.

7.9 Dekorace s kuřátky

Zadání: Vytvořit dekoraci.

Vyučovací cíl: zdokonalit dovednosti při práci s papírem - mačkání papíru, vystřihávání drobných tvarů z papíru, umět si organizovat svou pracovní činnost

Motivace: Rozhovor o přírodě na jaře, o zvířatech a jejich mláďatech.

Na jaře přichází na svět spousta mláďat. Jaká mláďátka znáte? Co třeba kuřátka? My si taková kuřátka vyrobíme. A protože se kuřátko vylíhne ze skořápky, použijeme na jeho výrobu něco, co má také skořápku. Víte, co by to mohlo být? A aby byly kuřátka pěkně v teple, vyrobíme jim hnízdo.

Pomůcky:

žlutý, červený a modrý papír

vlašské ořechy

kulatá krabička od sýra

vlnitá lepenka

lýko nebo přírodní provázek

vatelín

tužkové lepidlo

nůžky

tužka

Bezpečnost práce: Dbáme na bezpečnost při práci s nůžkami a lepidlem.

Pracovní postup:

1. Ze dvou žlutých papírů vystřihneme čtverce. Zmuchláme je a opět vyrovnáme.
2. Do papírů zabalíme vlašské ořechy a pevně zavážeme provázkem.
3. Na červený papír si předkreslíme zobáčky a na modrý papír očka. Vystřihneme je a přilepíme na kuřátka.
4. Z vlnité lepenky vystřihneme pruh potřebné délky a nalepíme ho na krabičku od sýra.

5. Vytvořené „hnízdo“ převážeme lýkem a uděláme mašličku. Dovnitř vložíme vatelin a naaranžujeme do něj kuřátka.

Metodické poznámky: Hnízdo pro kuřátka můžeme vyplnit vatou, senem, kokosovým vláknem, papírovou trávou nebo skartovaným papírem. Hnízdo můžeme vyzdobit papírovými nebo látkovými květy. Kuřátka můžeme ozdobit přilepením žlutých peříček na ocásek nebo křídélka.

Obr. 10 Dekorace s kuřátky

7.10 Tulipány

Zadání: Vytvořit dekoraci – tulipán.

Vyučovací cíl: rozvíjet jemnou motoriku, využít netradiční materiál při výrobě dekorace do bytu

Motivace: Tulipán patří mezi první květiny, které můžeme na jaře zahlédnout na záhonech zahrádek. My si vyrobíme tulipán trošku jiný – netradiční.

*Tulipán a tulipání,
celý den se k sobě klaní,
až se diví okolí:
Že je záda nebolí? (Jiří Žáček)*

Pomůcky:

čtvrtka

šablony tulipánu

tužka

nůžky

lepidlo

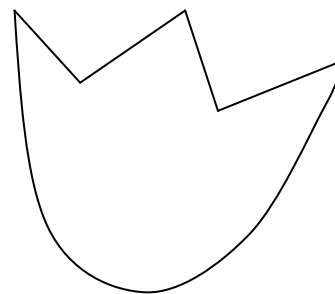
potraviny – čočka, rýže, fazole, kávová zrnka

koření – hořčičné semínko, paprika, pepř ...

klacíky

tavná pistole

květináč, aranžovací hmota, lepenka, lýko, kamínky

Obr. 11 Šablona - tulipán

Bezpečnost práce: Dbáme na hygienu a bezpečnost při práci s nůžkami a lepidlem. Zdůrazníme, že potraviny a koření nedáváme do úst, dáváme pozor, abychom misky nerozsypali.

Pracovní postup:

1. Podle šablony obkreslíme několik tulipánů a vystříhneme je.
2. Připravíme si koření a do misek si nasypeme různé potraviny.

3. Tulipány natíráme dostatečnou vrstvou lepidla a ihned posypeme potravinami nebo kořením. Zlehka přitlačíme, aby neopadaly. Necháme zaschnout.
4. Tavnou pistolí přilepíme zezadu klacíky.
5. Do květináče vložíme aranžovací hmotu, kterou jsme předem seřízili do požadovaného tvaru. Kolem květináčku připevníme lýkem vlnitou lepenku.
6. Do připraveného květináče zapíchneme tulipány a navrch nasypeme kamínky.

Metodické poznámky:

Místo květináče můžeme použít malý truhlík, do kterého se vejdu všechny tulipány, které žáci vyrobí. Vyzdobit ho můžeme podle své vlastní fantazie. Kamínky lze nahradit jiným materiálem – vhodný je například mech, proužky barevného papíru ze skartovačky, kokosové vlákno apod.

Obr. 12 Tulipány

7.11 Fazole pěstované ve skleničce

Zadání: Vypěstovat fazole ze semen.

Vyučovací cíl: vysvětlit rozdíly mezi setím a sázením, pozorovat klíčení fazolí

Motivace: Co se asi děje s fazolí, když ji na jaře zasejeme do země? Pokusíme se vypěstovat si vlastní fazolku tak, abychom viděli, co všechno se s ní děje a zároveň si vyrobíme pěknou ozdobnou skleničku. Až nám fazole vyklíčí, můžeme ji zasadit do záhonu a pokud se o ni budeme dobře starat, možná za čas sklídíme mnoho fazolek.

Pomůcky:

sklenička

jednobarevné ubrousky

fazole

lžíce

hrnek

voda

Bezpečnost práce: Dodržujeme hygienu při práci. Fazole nedáváme do úst. Udržujeme pořádek na pracovním místě.

Pracovní postup:

1. Připravíme si fazole, skleničku (nejlépe od přesnídávky) a barevné ubrousky.
2. Ubrousek nerozkládáme, přeložíme ho ještě napůl, stočíme ho do roličky a vložíme do skleničky.
3. Pomocí štětce, tužky nebo špejle vložíme do sklenice fazole tak, že je umístěna mezi stěnou skleničky a ubrouskem.
4. Lžící nalijeme do skleniček vodu, aby byl ubrousek dostatečně vlhký.
5. Skleničky ozdobíme jutovým provázkem nebo lýkem. Postavíme je na světlé a teplé místo.
6. Sledujeme každý den, co se s fazolemi děje. Svá pozorování si zapíšeme.

Metodické poznámky: Vyrobíme si záznamový arch, kam budeme pozorování zapisovat. Nezapomeneme každý den kontrolovat dostatek vody – ubrousek musí být pořád vlhký. Žáci vyšších ročníků mohou provádět s fazolemi různé pokusy – například některé skleničky zatemnit, jiné zavřít víčkem apod. Zjišťují, jaké podmínky potřebují semena k úspěšnému vyklíčení.

Na skleničky si mohou žáci vyrobit jmenovky.

Obr. 13 Fazole pěstované ve skleničce

7.12 Slaměný řetěz

Zadání: Vytvořit slaměný řetěz na vánoční stromek.

Vyučovací cíl: seznámit se s lidovými tradicemi a obyčejí, procvičit jemnou motoriku, navlékat nit na jehlu

Motivace: Vyprávění – lidové zvyky a tradice. Rozhovor o tom, jak můžeme ozdobit vánoční stromeček a jak ho asi zdobili lidé v minulosti. K výrobě ozdob používali přírodní materiál, který jim nabízela příroda – například slámu, ořechy, kukuřičné šustí, jablka. Zkusíme si, jak se vyrábí takový slaměný řetěz a vyzdobíme s ním třídu.

Pomůcky:

sláma

miska s teplou vodou

zbytky červené látky

jehla

režná nit nebo bavlnka

nůžky

Bezpečnost práce: Dbáme na hygienu a bezpečnost při práci s nůžkami a jehlou. Dáváme pozor také při manipulaci se slaměnými stébly. Udržujeme pořádek na pracovním místě.

Pracovní postup:

1. Slaměná stébla namáčíme 20 minut v teplé vodě. Zabráníme tak jejich lámání.
Můžeme je nechat namočená ve vodě i přes noc.
2. Po vyjmutí z vody lehce osušíme a nůžkami stříháme na cca 2,5 – 3 cm dlouhé dílky.
3. Červenou látku nastříháme na malé čtverečky.
4. Navlékneme nit a slámu vprostřed stébla postupně navlékáme. Střídáme vždy několik stébel s čtverečkem červené látky.
5. Hotový řetěz naaranžujeme na smrkové větve či stromeček.

Metodické poznámky: Ze slámy můžeme zkusit vyrobit také jiné ozdoby na stromeček, například hvězdy, anděla atp. Místo červené látky můžeme použít pomerančovou kůru, rozinky nebo jiné sušené ovoce. Řetěz lze vyrobit také z kukuřičného šustí, ze kterého nastříháme stejně dlouhé proužky. Ty poté slepujeme do kruhu a postupně na sebe napojujeme.

Obr. 14 Slaměný řetěz

7.13 Sova z bambulí

Zadání: Vytvořit hračku z vlny.

Vyučovací cíl: postupovat při výrobě na základě ukázky, zvládnout techniku výroby bambulí

Motivace: Ukázka výrobku. Povídání o sovách, vytvoření pojmové mapy. Sova je symbolem moudrosti. Co všechno víte o sovách? Pojďte, společně zkusíme vymyslet a napsat co nejvíce slov, které charakterizují sovy.

Pomůcky:

čtvrtka

kružítko

tužka

vlna

kousky plsti

nůžky

tavná pistole

Bezpečnost při práci: Dodržujeme zásady bezpečnosti při práci s nůžkami a kružítkem. Při používání tavné pistole pracují žáci pouze pod dohledem učitele, popřípadě ji používá pouze učitel.

Pracovní postup:

1. Vyrobíme dvě různě velké bambule:

- připravíme si dva kroužky ze čtvrtky (narýsujeme kružítkem).
- kroužky přiložíme k sobě a postupně omotáváme vlnu. Celá plocha musí být dostatečně pokryta
- nakonec přestříhneme vlnu podél vnějšího obvodu tak, že stříháme mezi kroužky
- mezi kroužky uvážeme napevno vlnu – tím bude bambule držet pohromadě
- kroužky odstraníme a bambuli upravíme nůžkami

2. Obě bambule svážeme pevně k sobě.
3. Z plsti vystříháme nožičky, křídla, ouška, zobáček a očka a tavnou pistolí je přilepíme na bambule.

Metodické poznámky:

Z bambulí můžeme vytvořit i další zvířata – medvěda, kuřátko. Ze zbytků vln můžeme vytvořit pestrobarevné bambule, které nám mohou ozdobit školní aktovku, čepici, svetr atp.

Obr. 15 Sova z bambulí – postup při výrobě

7.14 Hudební nástroj

Zadání: Vytvořit hudební nástroj z odpadového materiálu.

Vyučovací cíl: zvládnout metodu kaširování, zvolit vhodné pomůcky pro tuto techniku, rozvíjet jemnou motoriku – navlékání korálků, rozvíjet fantazii a tvořivost

Motivace: Rádi zpíváte? A už jste to někdy doma zkusili s doprovodem? Doprovod nám může dělat spousta věcí. Co myslíte? Například vařečky, lžice, hrnce, pokličky. Vymyslete jich co nejvíce a můžeme si to i vyzkoušet.

Dnes si vyrobíme netradiční hudební nástroj, který budete moci použít třeba i v hudební výchově.

Pomůcky:

plastová láhev

fazole, čočka apod.

lepidlo na tapety

bílý papír

suché pastely, tempery, vodové barvy....

černý fix

vlna nebo provázek

jehla

korálky

Pracovní postup:

1. Do plastové lahve nasypeme fazole, čočku apod. a zavřeme pevně víčkem.
2. Papír natrháme na menší kusy. Do misky nalijeme lepidlo na tapety, papír v něm namáčíme a vzniklou hmotou polepíme lahev. Když je celá polepená, dáme ji uschnout.
3. Po důkladném zaschnutí lepidla lahev pomalujeme dle fantazie.
4. Nastříháme si vlnu nebo provázky a na jejich konce navlékneme korálky.
5. Nakonec přivážeme připravené provázky s korálky na nástroj.

Metodické poznámky: Na kaširování můžeme použít natrhané časopisy nebo noviny. Papír můžeme také naskartovat. Místo lepidla na tapety můžeme použít tekutý škrob. Pokud nástroj pomalujeme křídami, je nutné barvu zafixovat.

Obr. 16 Hudební nástroj

7.15 Motýl z papírových kapesníků

Zadání: Vytvořit motýla z netradičního materiálu.

Vyučovací cíl: využít netradiční materiál při výrobě, rozvíjet fantazii a tvořivost, postupovat při výrobě na základě ukázky

Motivace: Poslech úvodní melodie z pohádky O makové panence a motýlu Emanuelovi. Poznáte, ze které pohádky je tato melodie? Pokud ano, můžeme se společně na kousek pohádky podívat.

Pomůcky:

papírové kapesníčky

špejle

tenký drátek

bílá bavlnka nebo provázek

nůžky

vodové barvy

štětec

Bezpečnost při práci: Dbáme na bezpečnost při práci s nůžkami, špejlemi a drátkem. Při práci s vodovými barvami použijeme podložku, popřípadě ochranný oděv. Udržujeme pořádek na pracovním místě.

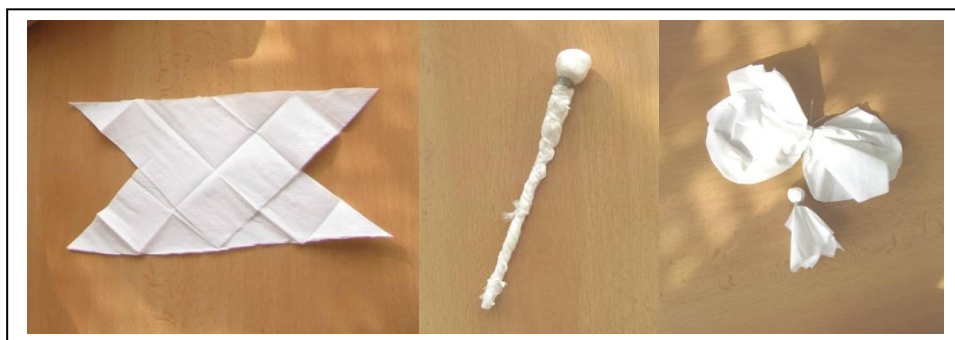
Pracovní postup:

1. Nejdříve si vyrobíme motýlí křídla. Potřebujeme k tomu jeden papírový kapesníček, který přehneme napříč napůl a v místě přehybu rozstříhneme. Vzniknou nám tak dva stejně velké trojúhelníky.
2. Trojúhelníky položíme přes sebe, jejich středem poskládáme harmoniku a pevně svážeme drátkem.
3. Vzniklá křídélka zastříhneme do požadovaného tvaru.

4. Z dalšího kapesníčku vyrobíme hlavičku. Tu nasadíme na špejli. Z kapesníčku vystříháme menší obdélník a ten namotáme na špejli, přivážeme bavlnkou nebo provázkem po celé délce špejle.
5. Křídla připevníme k tělu kouskem drátku.
6. Hotového motýla vybarvíme dle fantazie vodovými barvami.

Metodické poznámky:

Na vybarvení motýlů můžeme místo vodových barev například tempery. Pracujeme opatrně, abychom křehká motýlí křídla neponičili. Hotové motýly nainstalujeme na nástěnku nebo je můžeme zavěsit do prostoru či na záclonu. Pěkně budou vypadat také upevněná na špejli jako zápich do květináče.

Obr. 17 Motýl z papírových kapesníčků - postup při výrobě

Obr. 18 Motýl z papírových kapesníčků

7.16 Korálky z papíru

Zadání: Vytvořit korálky z papíru

Vyučovací cíl: upevňovat dovednosti při práci s papírem, rozvíjet jemnou motoriku, pracovat samostatně podle slovního návodu a na základě ukázky

Motivace: Jaké mohou být korálky? Čím se od sebe odlišují? Kdo může nosit korálky? Můžeme je také darovat jako dárek a určitě takový dárek každého potěší. Dnes si vyrobíme své vlastní papírové korálky.

Pomůcky:

barevné papíry

tužkové lepidlo

nůžky

špejle

vlasec

Bezpečnost práce: Dodržujeme zásady hygieny a bezpečnosti při práci s lepidlem, nůžkami a špejlemi. Upozorníme na dodržování bezpečnosti při práci s vlascem – netrháme ho, mohli bychom se říznout.

Pracovní postup:

1. Na barevné papíry si narýsujeme dlouhé úzké trojúhelníky.
2. Trojúhelníky vystříháme.
3. Na špejli namotáváme trojúhelníky tak, že je přiložíme širší stranou ke špejli a motáme až po špičku, kterou přilepíme.
4. Hotové korálky navlékneme na vlasec a oba konce svážeme.

Metodické poznámky:

Můžeme zkusit i jiné tvary korálek, záleží na fantazii. Z úzkého obdélníku nám vznikne korálek rovný. Podle toho, jak je široká základna, tak bude široký korálek – můžeme tedy vyzkoušet různě široké korálky. Efektně vypadají také korálky z novin nebo časopisů.

Obr. 19 Korálky z papíru

7.17 Sněhová vločka

Zadání: Vytvořit papírovou mozaiku.

Vyučovací cíl: upevňovat dovednosti při práci s papírem – stříhání, lepení, rozvíjet estetické cítění, fantazii a tvořivost, pracovat podle slovního návodu

Motivace: Rozhovor. Víte, co je to mozaika? Kde se s ní můžeme setkat? Mozaika, to jsou malé kostičky, trojúhelníčky či jiné kousky dlažby, skla, ale i jiného materiálu poskládané do rozličných obrazců nebo ornamentů. Mozaika nám může zkrášlit město, domov, školu, dětský pokoj. A protože je venku zima, ale po sněhu zatím není ani památka, vyrobíme si dnes sněhovou vločku právě poskládáním drobných kousků papíru do sněhové mozaiky.

Pomůcky:

barevné papíry – různé odstíny modré, šedé ...

čtvrťka

nůžky

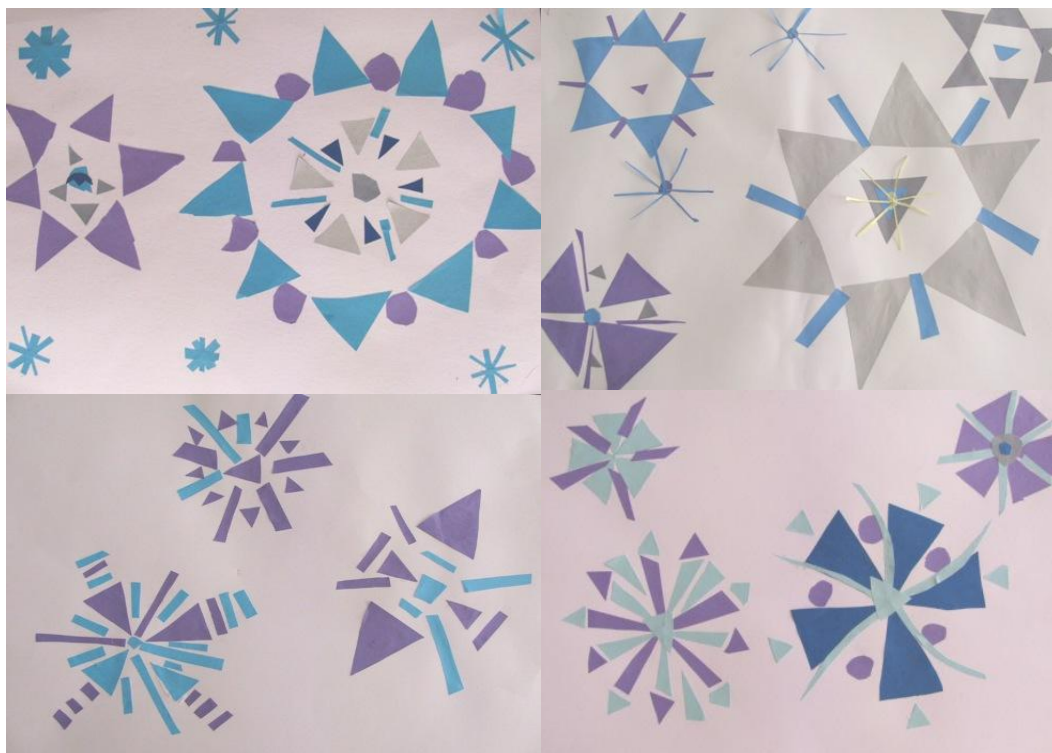
rtěnkové lepidlo

Bezpečnost práce: Dbáme na bezpečnost při práci s lepidlem a nůžkami. Při práci použijeme podložku, udržujeme pořádek na pracovním místě.

Pracovní postup:

1. Z barevných papírů vystřihujeme různé drobné geometrické tvary – trojúhelníky, obdélníky, kruhy, polokruhy, čtverce, proužky. Nastříháme si dostatečné množství.
2. Na čtvrťku si nejdříve vystřižené tvary rozmístíme podle vlastní fantazie do tvaru sněhové vločky.
3. Postupně lepíme tvary na čtvrťku.

Metodické poznámky: Z nastříhaných barevných papírů můžeme poskládat i jiné tvary či obrázky (mohou být i abstraktní). Místo barevných papírů můžeme použít čtvrtky, které si sami vybarvíme vodovými barvami nebo temperami. Mícháním barev můžeme vytvářet zajímavé odstíny.

Obr. 20 Sněhová vločka

7.18 Mourovatá kočka

Zadání: Vytvořit textilní koláž.

Vyučovací cíl: upevňovat dovednosti práce s textilem - stříhání, lepení textilu, rozvoj estetického citění, pracovat samostatně podle slovního návodu

Motivace: Hádanka – úkolem žáků je pozorně vyslechnout hádanku až do konce. Pokud uhádnou, pokusí se namalovat jednoduchý obrázek. Nikdo nesmí nahlas vykřiknout.

Jsem zvíře. Mohu být domácí i divoká. Mám čtyři nohy, ocásek, moje srst může mít různé barvy a je krásně heboučká. Odjakživa jsem sloužila lidem, abych jim pomáhala od nepříjemných hlodavců, ale nyní jim ze všeho nejraději dělám společnost a ještě raději se s nimi mazlím. Kdo jsem? Kdo z vás uhodne, zkusí mě namalovat.

Pomůcky:

čtvrťka

šablona

zbytky textilu

tužka, černý fix

nůžky

lepidlo

Bezpečnost práce: Dodržujeme zásady bezpečnosti při používání nůžek. Dbáme na udržování pořádku na pracovním místě.

Pracovní postup:

1. Podle šablony si obkreslíme jednotlivé díly kočky a vystříhneme je.
2. Ze zbytků látek stříháme různé tvary podle vlastní fantazie. Nalepujeme je na tělo kočky. Stejně postupujeme i u ocásku.
3. Hlavu domalujeme černým fixem, ouška vystříhneme z kousku látky a nalepíme. Můžeme z látky vystříhnout i tváře a vousky.
4. Nakonec slepíme všechny díly dohromady.

Metodické poznámky:

Látkou můžeme polepit celou kočku – i hlavu. Využijeme také různé stuhy, krajky. Vyrobit můžeme i jiná zvířata.

Nakonec můžeme pro kočky vyrobit z kartonové krabice „pelíšek“. Krabici polepíme vhodnou látkou nebo papírem, popřípadě vlnitou lepenkou a všechny kočky do ní posadíme.

Obr. 21 Mourovatá kočka

ZÁVĚR

Žáci základní školy praktické zasluhují individuální přístup a speciální péči pedagogů i pozornost naší společnosti. Je velice důležité, aby dostali šanci získat takové vědomosti, dovednosti a návyky, které budou moci využít v dalším studiu a usnadní jim zapojení do praktického života. Právě tyto dovednosti lze úspěšně rozvíjet prostřednictvím pracovního vyučování, které má své nezastupitelné místo ve výchovně vzdělávacím procesu na základní škole praktické. Úkolem nás pedagogů je žáky v získávání nových poznatků povzbuzovat, pomáhat jim najít správný směr a ukázat, že každý z nich může dosáhnout úspěchu.

Cílem mé diplomové práce bylo vytvořit soubor námětů pro pracovní vyučování na prvním stupni základní školy praktické a dále pak zjistit, zda jsou žáci těchto ročníků schopni zadané náměty samostatně realizovat, zda je námět vhodný, srozumitelný a zda mohou žáci projevit svoji vlastní kreativitu a fantazii. Zaměřila jsem se na náměty pro třetí a pátý ročník. Při volbě námětů jsem se snažila vybírat takové, které žáky zaujmou a prostřednictvím kterých se seznámí s materiály tradičními i netradičními.

Z průzkumu jsem zjistila, že ačkoliv všechny ověřované náměty byly pro žáky zajímavé a umožnili jim seznámit se s různými druhy materiálů, ne všechny jsou pro žáky svou náročností vhodné. Pouze šest námětů je vhodných pro žáky třetího i pátého ročníku. U těchto námětů byli žáci schopni pracovat samostatně na základě slovního návodu, zvládli zadané techniky práce s materiálem, dokázali využít vlastní tvořivost a fantazii. U dvou námětů se můj předpoklad nepotvrdil. Zjistila jsem, že žáci třetího ročníku nedokázali pracovat samostatně, nezvládli zadanou techniku nebo jejich motorické schopnosti nedovolili splnění úkolu. Tyto dva náměty jsem vyhodnotila jako zcela nevhodné pro žáky třetího ročníku základní školy praktické.

Dnešní doba nabízí dětem spoustu technických vymožeností, elektronických hraček, počítačů, mobilních telefonů, převládá konzumní způsob života. Je čím dál těžší děti zaujmout a proto je právě výběr vhodných témat a námětů pro výuku nelehkým úkolem každého učitele. Budu ráda, pokud se mnou předložené náměty stanou inspirací pro ostatní pedagogy a doufám, že je využijí při práci s dětmi.

SEZNAM LITERATURY

- BEAN, R. *Jak rozvíjet tvořivost dítěte*, Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-035-9.
- BESTAJOVSKÝ, M. *Lidové obyčeje a nápady pro šikovné ruce – Zima*, Brno: Computer Press, 2004. ISBN 80-251-H0476-1.
- GIBSON, R. *Nápady pro šikovné ruce*, Praha: Svojtka & Co., 2006. ISBN 80-7352-534-8.
- HONZÍKOVÁ, J. *Lidové tradice v pracovní výchově*, Plzeň: Krajské centrum vzdělávání a Jazyková škola, 2005. ISBN 80-7020-148-7.
- HONZÍKOVÁ, J. *Materiály pro pracovní činnosti na 1. stupni ZŠ*, Plzeň: Západočeská univerzita, 2006. ISBN 80-7043-453-8.
- HONZÍKOVÁ, J. *Netradičně v pracovní výchově*. Plzeň: Krajské centrum vzdělávání a Jazyková škola, 2005. ISBN 80-7020-149-5.
- HONZÍKOVÁ, J. *Pracovní činnosti na 1. stupni ZŠ*, Plzeň: Západočeská univerzita, 2000. ISBN 80-7082-634-7.
- HONZÍKOVÁ, J. *Teorie a praxe tvořivost v pracovní výchově*, Plzeň: Pedagogické centrum, 2003. ISBN 80-7020-124-X.
- HONZÍKOVÁ, J., BAJTOŠ, J. *Didaktika pracovní výchovy na 1. stupni ZŠ*, Plzeň: Západočeská univerzita, 2004. ISBN 80-7043-255-1.
- HONZÍKOVÁ, J., MACH, P., NOVOTNÝ, J. *Alternativní přístupy k technické výchově*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2007. ISBN 978-80-7043-626-4.
- HONZÍKOVÁ, J., NOVOTNÝ, J. *Dřevo v pracovní výchově*, Plzeň: Krajské centrum vzdělávání a Jazyková škola, 2005. ISBN 80-7020-150-9.
- HONZÍKOVÁ, J. MICHÁLKOVÁ, L., VODÁKOVÁ, J. *Praktické činnosti II*, Praha: Univerzita Karlova – Pedagogická fakulta, 2000. ISBN 80-7290-003-X
- KIRCHNEROVÁ, V., RUBEŠOVÁ, R. *Hravé tvoření pro malá stvoření*, Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-524-0.

LOKŠA, J., LOKŠOVÁ, I. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*, Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-205-X.

LOKŠA, J., LOKŠOVÁ, I. *Tvořivé vyučování*, Praha: Grada Publishing, 2003. ISBN 80-247-0374-2.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.

ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-060-7.

ŠVARCOVÁ, I. *Základy pedagogiky*. Praha: VŠCHT, 2005. ISBN 80-7080-573-0.

VÁGNEROVÁ, M. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0841-3.

VONDROVÁ, P. *Tvoříme z věcí kolem nás*, Brno: Computer Press, 2006. ISBN 80-251-1149-0.

WATT, F. *Výtvarné nápady na Vánoce*, Praha: Svojtka & Co., 2005. ISBN 80-7352-297-7.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením. Praha: VÚP, 2006. ISBN 80-87000-02-1

ŠVP základní školy praktické „Poradím si“ zpracovaný podle RVP ZV a přílohy RVP ZV LMP.

SEZNAM PERIODIK

Creative amos, ročník V, č. 6, Mgr. Jiří Dvořák – Tvořivý Amos, 2008.

Dekor, č. 3/2010, Praha: A. R. T. media, 2010. ISSN 1802-7288.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 Portrét	42
Obr. 2 Plošná stavebnice z obalů od čajů	45
Obr. 3 Robot	48
Obr. 4 Šablona – rybka	50
Obr. 5 Rybka	51
Obr. 6 Prostírání	54
Obr. 7 Přání se sněhuláky	57
Obr. 8 Keramické ozdoby	60
Obr. 9 Srdce z papírových ruliček	63
Obr. 10 Dekorace s kuřátky.....	66
Obr. 11 Šablona – tulipán.....	67
Obr. 12 Tulipány	68
Obr. 13 Fazole pěstované ve skleničce	70
Obr. 14 Slaměný řetěz	72
Obr. 15 Sova z bambulí – postup při výrobě	74
Obr. 16 Hudební nástroj	76
Obr. 17 Motýl z papírových kapesníčků – postup při výrobě	78
Obr. 18 Motýl z papírových kapesníčků	78
Obr. 19 Korálky z papíru	80
Obr. 20 Sněhová vločka	82
Obr. 21 Mourovatá kočka	84

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Časová dotace předmětu Pracovní vyučování na 1. a 2. stupni ZŠP	19
Tabulka č. 2 Portrét z přírodnin	43
Tabulka č. 3 Plošná stavebnice	46
Tabulka č. 4 Robot	49
Tabulka č. 5 Rybka	52
Tabulka č. 6 Prostírání	55
Tabulka č. 7 Přání se sněhuláky	58
Tabulka č. 8 Keramické ozdoby	61
Tabulka č. 9 Srdce z papírových ruliček	64

SEZNAM DIAGRAMŮ

Diagram č. 1 Portrét z přírodnin	43
Diagram č. 2 Plošná stavebnice	46
Diagram č. 3 Robot	49
Diagram č. 4 Rybka	52
Diagram č. 5 Prostírání	55
Diagram č. 6 Přání se sněhuláky	58
Diagram č. 7 Keramické ozdoby	61
Diagram č. 8 Srdce z papírových ruliček	64

SEZNAM PŘÍLOH

CD ROM:

Diplomová práce

Náměty pro pracovní vyučování na 1. stupni základní školy

Přílohy

Příloha A Učební osnovy ŠVP „Poradím si“ pro 3. ročník

Příloha B Učební osnovy ŠVP „Poradím si“ pro 5. ročník

Příloha C Tématický plán pracovního vyučování

Příloha D Výroba prostírání z textilu

Příloha E Výroba keramických ozdob

Příloha F Výroba srdce z papírových ruliček

Příloha G Výroba plošné stavebnice z obalů od čajů

RESUMÉ

Diplomová práce se zabývá náměty pro pracovní vyučování na prvním stupni základní školy. Teoretická část práce vymezuje pojmy - výchova a vzdělávání v základní škole praktické, mentální postižení, kognitivní procesy, pracovní vyučování, motivace, tvořivost a aktivita, materiály a pomůcky využívané v pracovním vyučování.

V praktické části je uveden soubor osmnácti námětů pro pracovní vyučování na prvním stupni základní školy praktické, z nichž osm slouží k ověření zadaných námětů v praxi. Zbývajících deset potom jako volně využitelné náměty pro ostatní pedagogy.

Cílem práce je zjistit na základě poznatků, zda jsou žáci základní školy praktické schopni realizovat mnou zadaná témata samostatně a zda je námět vhodný, srozumitelný a povoluje žákům využívat vlastní kreativitu a fantazii.

SUMMARY

This diploma thesis provides the reader with several activities, tips and topics that were devised to be used in manual training classes at primary school level.

The theoretical part examines certain particularities of the educational process in special schools and explains terms such as mental retardation, cognitive processes, manual training classes, motivation, creativity, interaction, teaching aids and materials used in manual training classes.

In the practical part of the thesis a set of eighteen tips for manual training classes at special primary school is introduced. Eight of the activities were used to validate the hypothesis in practice. The rest of the activities devised serves as a source of ideas for other teachers.

The aim of the diploma thesis is to determine whether special primary school students are capable of pursuing autonomously the activities that were designed and whether the topics are appropriate, understandable and allow students to use their creativity and fantasy.

